

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Anežka Stříbrná

**František Štverák, farář ve Chvalech,
odpůrce a vězeň nacismu i komunismu**

**František Štverák, rector of Chvaly,
opponent and prisoner of Nazism and Communism**

Praha 2010

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 28. 7. 2010

Anežka Stříbrná

Resumé

František Štverák, farář ve Chvalech, odpůrce a vězeň nacismu i komunismu.

Tématem mé bakalářské práce je přiblížení osudů českého katolického kněze Františka Štveráka (1909-1956), který se aktivně účastnil odboje proti nacistickému okupačnímu režimu. Na jaře 1940 byl zatčen a vyslýchán gestapem. Prošel několika koncentračními tábory (Dachau, Sachsenhausen), kde strávil dlouhou dobu ve zpřísněné vazbě; přežil přitom několikrát přímé ohrožení života. V dubnu 1945 se dočkal osvobození KT Dachau americkou armádou. Na podzim téhož roku se jako svědek zúčastnil soudu s nacistickými zločinci z KT Dachau.

Po komunistickém převratu v únoru 1948 se nekompromisně postavil proti omezování práv katolické církve v Československu a její postupné likvidaci. Jako blízký spolupracovník arcibiskupa Josefa Berana byl zatčen již v červnu 1949. V době vyšetřovací vazby prošel několika komunistickými věznicemi (Praha-Pankrác, Valdice-Kartouzy, Praha-Ruzyně). V lednu 1951 byl v jednom z mnoha inscenovaných procesů s katolickými duchovními a laiky odsouzen na dvacet měsíců vězení. Po vypršení trestu byl v letech 1951-1954 držen v internaci (kláštery Želiv a Hájek). Na svobodu byl propuštěn v roce 1954 a v roce 1956 na následky mnohaletého věznění zemřel.

Klíčová slova

- protinacistický odboj
- koncentrační tábory
- perzekuce církve
- inscenované soudní procesy
- internace

Resume in English

František Štverák, rector of Chvaly, opponent and prisoner of Nazism and Communism

The aim of my final bachelor thesis is to portray the life of František Štverák (1909-1956), a Czech catholic priest, who actively participated in the resistance against Nazi occupant regime. In spring 1940 he was arrested and interrogated by the gestapo. He experienced various concentration camps (Dachau, Sachsenhausen) surviving numerous life threatening situations under severe conditions. In April 1945 he lived to see the liberation of Dachau by the US army. In autumn that year he witnessed the trial of Nazi criminal from Dachau.

After the communist revolution in February 1948 he stood up against the restraint of rights of the catholic Church in Czechoslovakia and its gradual liquidation. As a close collaborator of archbishop Josef Beran he was arrested in June 1949. During the period of custody he went through several communist prisons (Praha-Pankrác, Valdice-Kartouzy, Praha-Ruzyně). In January 1951 František Štverák was sentenced to twenty months in one of the many staged trial of catholic clerks and seculars. After having served his punishment he was held in internment (monasteries Želiv a Hájek) in the years 1951-1954. He was released in 1954 and two years later he died as a result of his long-term imprisonment.

Key words

- anti-Nazi resistance
- concentration camps
- Church persecution
- staged trials
- internment

Obsah

1. Úvod	7
1. 1. Životopisné předznamenání.....	9
2. V odboji a nacistických koncentračních táborech.....	11
2. 1. Příčiny zatčení Františka Štveráka.....	13
2. 2. Pankrác poprvé.....	15
2. 3. Terezín.....	16
2. 3. 1. Pobyt Františka Štveráka v Malé pevnosti Terezín.....	17
2. 4. Dachau.....	18
2. 4. 1. Věznění Františka Štveráka v KT Dachau od 22. do 29. srpna 1940.....	21
2. 5. Sachsenhausen.....	23
2. 5. 1. „Nejtěžší komando života“.....	24
2. 5. 2. Rok 1941 v KT Sachsenhausen.....	26
2. 5. 2. Poslední půlrok v KT Sachsenhausen.....	29
2. 6. Znovu v Dachau.....	31
2. 6. 1. Pokusy s malárií.....	31
2. 6. 2. Válečné nasazení vězňů z KT.....	33
2. 6. 3. Změny v KT Dachau.....	34
2. 6. 4. Rok 1943 v Dachau.....	35
2. 6. 5. Rok 1944 v Dachau.....	37
2. 7. Osvobození KT Dachau.....	38
2. 8. Návrat do vlasti.....	40
2. 9. Soud se zločinci z KT Dachau v listopadu 1945.....	41
3. Poválečné intermezzo svobody.....	44
3. 1. Mise s odcizenými zvony.....	45
4. Věrnost církvi a perzekuce komunistickou mocí.....	47
4. 1. Církevní politika po únoru 1948.....	47
4. 2. Příčiny zatčení Františka Štveráka.....	52
4. 3. Komunistické věznění v letech 1949 – 1951.....	53
4. 3. 1. Opět na Pankráci.....	54
4. 3. 2. Valdice-Kartouzy květen až prosinec 1950.....	54
4. 3. 3. Praha-Ruzyně.....	57
4. 4. Státní soud v Praze.....	58
4. 5. Internace v klášteře.....	60
5. Závěr.....	62
5. 1. Vzpomínky na strýce Fanouše.....	62
6. Seznam literatury.....	64
7. Archivní fondy.....	65
8. Přílohy.....	66

Zkratky

APÚ - Arcibiskupské pastorační ústředí

AV NF - Akční výbor Národní fronty

ČKA - Česká křesťanská akademie

ČSR - Československá republika

IMT - International Military Tribunal (Mezinárodní vojenský tribunál)

KA - Katolická akce

KSČ - Komunistická strana Československa

KT - Koncentrační tábor

KNV - Krajský národní výbor

MNV - Místní národní výbor

NF - Národní fronta

NSDAP - Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Německá nacionálně-socialistická dělnická strana)

ON - Obrana národa

ONV - Okresní národní výbor

PÚ - Politické ústředí

PVVZ - Petiční výbor Věrní zůstaneme

SA – Sturmabteilungen (Úderné oddíly NSDAP)

SBS - Svaz bojovníků za svobodu

SPB - Svaz protifašistických bojovníků

S-K – Straf-Kompagnie (Trestná rota)

SNB - Sbor národní bezpečnosti

StB - Státní bezpečnost

SS – Schutzstaffeln (Ochranné oddíly NSDAP)

SÚC - Státní úřad pro věci církevní

ÚAV NF - Ústřední akční výbor Národní fronty

ÚV KSČ - Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚVOD - Ústřední vedení odboje domácího

YMCA - Young Men's Christian Association (Křesťanské sdružení mladých mužů)

1. Úvod

Obdobím druhé světové války se zabývá mnoho odborných publikací, které podrobně zmapovaly její příčiny, průběh a následky. Taktéž o fenoménu nacistických koncentračních táborů bylo nashromážděno množství dokumentů a svědectví jejich přímých účastníků a tato problematika je dnes již důkladně zpracovaná a všeobecně známá. V průběhu uplynulých dvaceti let se postupně zaplňuje i mozaika poznání historie komunistického režimu. Leckdy se může zdát, že se k těmto tématům už nedá nic nového nebo podstatného objevit. Pokud se však badatel zaměří na regionální a místní děje nebo na osudy jednotlivých aktérů, často s překvapením zjišťuje, jak velké dějiny podstatně zasáhly do života konkrétních lidí.

Oba totalitní režimy dvacátého století se vždy důsledně a do všech souvislostí zaměřovaly na ovládnutí celé společnosti. Kromě mocenských struktur, nositelů a nadšených stoupenců nové ideologie se většina obyvatel s novým režimem neztotožňovala, ale snažila se nějak novým podmínkám přizpůsobit a v rámci možností žít svůj život. Pak ale byli lidé, kteří se z vlasteneckých, ideových či mravních pohnutek postavili na odpor a byli za to totalitní mocí tvrdě perzekvováni. Takovým člověkem byl i český katolický kněz František Štverák, odpůrce a vězeň nacismu i komunismu.

Hlavním cílem mé práce je přiblížit životní osudy tohoto statečného muže za vlády obou totalitních režimů. Stěžejním pramenem jsou pro mě vzpomínky Františka Štveráka s názvem *My a smrt*, rozdělené do dvou dílů. První, ucelená část obsahuje 117 stránek strojopisu zachycující především věznění v nacistických koncentračních táborech. Toto vzpomínání napsal hned po svém návratu v letech 1945-1946 na faře ve Chvalech u Prahy a věnoval je svým rodičům. Do úvodu poznamenal: *„Snad mnohé odstavce budou velmi těžké k uvěření. Jak často jsme si říkali, že nám ani vlastní táta věřit nebude. Znovu prosím o připamatování si zmíněného hesla Pekařova: ‚Nikdo ať se neodvažuje v historii lhát.‘ Nepíši pro svoji slávu a čest. Píši však podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a k tomu mi dopomáhej Bůh Otec, Syn a Duch Svatý.“*¹

První kapitulu začíná stručným popisem své odbojové činnosti, pokračuje zatčením, výslechy gestapa, vězněním na Pankráci a pobytem v Malé pevnosti v Terezíně. V druhé kapitole zachycuje svůj první, pouze týdenní pobyt v koncentračním táboře Dachau. Třetí se

---

¹ Štverák, František: *My a smrt*, nevydaný rukopis, s. 2. In: Archiv České křesťanské akademie (dále jen ČKA), fond Martyrologium katolické církve v českých zemích ve 20. století.

zabývá jeho dvouletým vězněním v KT Sachsenhausen. Ve čtvrté, nejdelší kapitole líčí své osudy v Dachau od opětovného příchodu na jaře 1942 až do osvobození v dubnu 1945. Poté jako dovětek je připojena ještě dvacetistránková kapitola o soudním procesu s nacistickými zločinci z koncentračního tábora Dachau.

Pro období věznění komunistickou mocí jsem čerpala z pokračování jeho vzpomínek, které navazují na předcházející kapitoly a jsou datovány do roku 1952, dnem výročí zjevení Panny Marie v Lurdech (tedy 11. února - pozn. autorky). Se psáním začal ještě v internaci, ale vzhledem k vážné nemoci je po propuštění nestihl dokončit. V úvodu poznamenal: „*Když jsem psal svoje první paměti z doby nacistického útisku a pokoření, abych v nich vylíčil události, jež jsem prožíval od 22. V. 1940 do 22. V. 1945, nemohlo mě napadnout, že přijde doba, kdy o podobných událostech budu psát podruhé. Jest pravdou, že Láska Boží posílá kříž. Kříž znovu jsem přijal již na chabější a starší bedra a pokouším se jej nésti tak, abych byl hoden Jeho lásky. Povinnost pak k této lásce mě nutí, abych psal.*“² Tato druhá část vzpomínek už neprošla konečnou redakcí autora a tvoří ji několik neúplných segmentů, čemuž odpovídá také nejasné stránkování. V prvním segmentu (strany 67 – 79) nejdříve krátce popisuje své úsilí o navrácení odcizených zvonů z Německa, dále rekapituluje vztah církve a státu v letech 1945 – 1949 a poté se zabývá svým zatčením a pobytem ve věznici na Pankráci. Text však náhle končí stranou 79. Druhý segment (strany 99 – 112) se podrobně zabývá vězněním ve Valdicích-Kartouzech a v Praze-Ruzyni. Ve třetím částečně zachovaném segmentu vzpomínek líčí průběh soudního procesu, přičemž poslední tři stránky jsou jen chvatně načrtnuté rukou. Text končí konstatováním, že byl převezen do internačního kláštera v Želivu.

František Štverák se snažil co nejdůvěrněji zachytit činy, zkušenosti, pocity a zážitky, nejen vlastní, ale také řady svých spoluvězňů. Zaznamenal je nepateticky, věcně a snažil se o dokumentárně přesné svědectví. Občas mezi řádky prosakuje humor i nadhled, který mu určitě mnoho situací ulehčil.

V rámci bakalářské práce jsem se zaměřila především na Štverákovu odbojovou činnost a věznění v německých koncentračních táborech a československých komunistických věznicích. Pro zasazení do historického rámce jsem použila odbornou literaturu, uvedenou v seznamu literatury, příslušné archivní fondy a dále vzpomínky jeho neteře ing. Pavlíný

---

² Štverák, F.: *My a smrt, část druhá - úvodní strana*. In: Archiv ČKA, fond Martyrologium.

Thonatové. Tímto bych jí chtěla poděkovat za vřelé přijetí, ochotu a všechn poskytnutý dokumentační materiál.

Poděkování patří také řadě archivářů a především pracovníkům České křesťanské akademie, kteří mi umožnili přístup k dokumentaci Františka Štveráka ve fondu Martyrologium katolické církve v českých zemích ve 20. století a za jejich odbornou pomoc.

1. 1. Životopisné předznamenání

František Štverák se narodil 5. března 1909 v Hrádku u Vlašimi jako druhý ze čtyř dětí; měl již o dva roky staršího bratra Antonína. Jeho otec Antonín Štverák byl vesnickým učitelem a pocházel z Občova u Příbrami. Rodnou obcí matky Pavlíny Štverákové rozené Veselé byla nedaleká Libež. Hrádek, známé mariánské poutní místo, byl prvním otcovým učitelským místem, kde rodina bydlela přímo ve škole - malém domku hned vedle kostela. Ještě před první světovou válkou se rodina přestěhovala do sousední vesnice Ctiboř, kde Antonín Štverák nastoupil na druhé učitelské místo. Zde se jim také narodila dcera Marie a syn Jaroslav.

Po vypuknutí první světové války musel Antonín Štverák narukovat na frontu, kde setrval po celé čtyři roky. Jeho žena se čtyřmi malými dětmi zůstala téměř bez prostředků, a proto se uchýlila ke svým rodičům, kteří měli v Libži na Blanici mlýn, a zde ve skrovných podmínkách válku přežili.

Po návratu otce z války se přestěhovali do Okrouhlice u Benešova, kde jeho otec získal další učitelské místo. Zde František Štverák dokončil obecnou školu a pak dojížděl do Státního reálného gymnázia v Benešově, které zakončil v roce 1928 maturitou (viz Příloha č. 1). Poté nastoupil do bohosloveckého semináře v Praze-Dejvicích a v letech 1928 – 1933 absolvoval teologická studia na Teologické fakultě Univerzity Karlovy.³ Na kněze byl vysvěcen 29. června 1933.

Svou první mši svatou sloužil 2. července 1933 v Třeboradicích, na severovýchodním okraji Prahy, kam se rodiče mezitím přestěhovali do dalšího otcova učitelského místa. V letech 1933-1934 ještě absolvoval zkrácenou vojenskou službu u 4. pěšího pluku v Hradci Králové.

---

³ Jeho rodiče, ač silně věřící, nechťeli, aby studoval bohosloví. Báli se, že se pro povolání kněze nehodí, neboť je příliš temperamentní, a že jde jen o jakýsi jeho rozmar a že studia nedokončí.

Své první kaplanské místo nastoupil v Kostelci nad Labem. Pak působil na Rokycansku, jako kaplan v Mýtě a následně jako administrátor v nedalekých Strašicích.⁴ V roce 1936 se vrátil do Polabí, když se stal kaplanem v České Brodě. Ve středních Čechách setrval i nadále, neboť 1. července 1937 byl ustanoven administrátorem ve Chvalech u Prahy, kde se pak od 1. března 1938 stal farářem.⁵ 2. března 1938, s účinností od 1. ledna 1938, byl jmenován podporučíkem duchovní služby v záloze.⁶ Ve své farnosti působil krátce, když do jeho života zasáhly překotné události let 1938 a 1939.

---

⁴ Jmenovací dekrety Pražského arcibiskupství, Soukromý archiv ing. Pavlína Thonátové.

⁵ Jmenovací dekret Pražského arcibiskupství, Soukromý archiv ing. Pavlína Thonátové.

⁶ Jmenovací dekret ministerstvem Národní obrany, Soukromý archiv ing. Pavlína Thonátové.

2. V odboji a nacistických koncentračních táborech

15. března 1939 vstoupily německé okupační jednotky do českých zemí a 16. března 1939 byl vyhlášen protektorát Čechy a Morava. Bezprostředně to znamenalo velký šok pro celou společnost, suverenita demokratického státu byla zničena, šířily se pocity zklamání a beznaděje. Postupně se však tyto defenzivní nálady začaly přetvářet ve spontánní odpor.⁷ Jeho formy a projevy nesouhlasu s okupačním režimem se teprve hledaly a utvářely. Záhy se zrodilo několik odbojových skupin, v nichž se aktivizovali především příslušníci prvního odboje, část důstojnického sboru a politici a intelektuální představitelé a stoupenci demokratického systému první republiky.⁸

Kolem dr. Přemysla Šámala, bývalého kancléře prezidentů Beneše i Masaryka, vzniklo Politické ústředí (PÚ), které sdružovalo významné představitele bývalých politických stran a programově navázalo na politický systém předmnichovské republiky. Rozsáhlá odbojová organizace Obrana národa (ON) byla zformována důstojníky bývalé čs. armády. Vytvořili rozsáhlou teritoriálně organizovanou síť (jakousi armádu v podzemí) a zaměřili se především na ukrývání zbraní, přechody vojáků do zahraničí, zpravodajskou činnost, kurýrní a rádiové spojení se zahraničním odbojem.⁹ Levicově orientovaný Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ) soustřeďoval zejména členy sociální demokracie, strany národně socialistické, odboráře, významnou součástí byla skupina evangelíků z okruhu YMCA.¹⁰ Komunistická strana Československa v ilegality šla vlastní cestou, s ostatním odbojem nalézala spolupráci jen obtížně, protože se řídila příkazy Moskvy a Kominterny, v letech 1939-1941 navíc svázaných paktem s nacistickým Německem. KSČ vydávala ilegálně Rudé právo.

Záhy po okupaci českých zemí se začaly objevovat také první zárodky čs. odbojové akce v zahraničí. 19. března 1939 dr. Edvard Beneš svým projevem na univerzitě v Chicagu ostře protestoval proti rozbití ČSR a okupaci Čech a Moravy a zároveň sliboval, že bude bojovat všemi silami za osvobození svého lidu. Jeho projev odvysílal americký rozhlas a následně vyšel v americkém a britském tisku.¹¹ Byl to vlastně první impulz pro vznik nejdůležitějšího ilegálního časopisu V boj, založeného v prostředí Památníku osvobození, který měl střežit a

---

⁷ Gebhart, Jan - Kuklík, Jan: Dramatické i všední dny protektorátu. Praha 1996, s. 9.

⁸ Janáček, František - Pekárek, Bohumil: Historická zpráva o časopisu V boj (Rok 1939), s. 839. In: Edice ilegálního časopisu, I. díl-1939, sv. 6. Historický ústav Čs. armády - Památník odboje. Praha 1992.

⁹ Janáček, F. - Pekárek, B.: Historická zpráva o časopisu V boj (Rok 1939), s. 864.

¹⁰ Janáček, F. - Pekárek, B.: Historická zpráva o časopisu V boj (Rok 1939), s. 865.

¹¹ Gebhart, J. - Kuklík, J.: Dramatické i všední dny protektorátu, s. 20.

rozvíjet odkaz prvního odboje a čs. legií. Znamenal také povzbuzení pro všechny obyvatele a především pro ty, kteří se chtěli aktivně zúčastnit boje proti okupačnímu režimu. Jedním z prvních iniciátorů byl grafik a malíř Vojtěch Preissig,¹² rovněž účastník prvního odboje. První vydavatelský okruh se utvořil kolem Josefa Škaldy, předsedy vinohradské odbočky Svazu československých záložníků, který sdružoval i legionáře.¹³

Vznikaly jednotlivé buňky, kde se časopis tiskl a z nich dále distribuoval. Postupně se vytvořila rozsáhlá kolportážní síť sahající do mnoha oblastí protektorátu, která šla napříč politickým přesvědčením i společenskými vrstvami. Z konspirativních důvodů bylo nutné výrobní místa střídat, přičemž největší obtíž představovalo opatřování tiskařského materiálu.⁸ Hlavním cílem časopisu V boj bylo pravdivě informovat co nejširší část obyvatelstva o skutečném dění doma i v zahraničí a působit proti propagandě okupační moci.¹⁴ Zároveň se snažil udržovat a povzbuzovat demokratického ducha a odkaz první republiky.

Především z počátku byl odboj přijímán a podporován velkou většinou českých obyvatel a měl značný úspěch. Obyvatelé protestovali formou pasivního odporu (např. poslechem zahraničního rozhlasu) a docházelo také k otevřeným akcím nesouhlasu. Po 15. březnu 1939 výrazně vzrostl také význam církve, neboť se stala poměrně svébytnou základnou pro manifestaci vlastenectví a odporu proti okupantům. Tuto roli plnila především kázání při nedělních a svátečních bohoslužbách, v nichž se prostupovaly motivy náboženské víry s vlastenectvím a vůlí k rezistenci.

V květnu 1939 se uskutečnily dvě významné akce k uctění památky dvou velikánů české kultury - oslavy 55. výročí smrti hudebního skladatele Bedřicha Smetany a především přenesení ostatků Karla Hynka Máchy na vyšehradský hřbitov za účasti tisíců lidí. Pietní obřad na Vyšehradě s výraznými vlasteneckými apely se stal skutečně celonárodní manifestací přenášenou rozhlasem po celé zemi.¹⁵

Dalším významným fenoménem byly poutě na tradiční poutní místa Čech a Moravy, kdy v rámci bohoslužeb zaznívala vlastenecky laděná kázání, které často končily zpěvem Svatováclavského chorálu a hymny. Nej památnější národní manifestací prvního okupačního léta se stala pout' k sv. Vavřinci nad Domažlicemi (13. srpna 1939), kde se sešlo přes 100 000 poutníků i sympatizantů a nezapomenutelné kázání zde přednesl vyšehradský kanovník

---

¹² Vojtěch Preissig (1873-1944), grafik, malíř, ilustrátor, účastník první odboje, který se zapojil i do protinacistického odboje; významně se podílel na vydávání ilegálního časopisu V boj. Na podzim 1940 zatčen, deportován do KT Dachau, kde zahynul. In: Tomeš, Josef a kol.: Český biografický slovník XX. století. II. díl (K-P), Praha -Litomyšl 1999, s. 626.

¹³ Janáček, F. - Pekárek, B.: Historická zpráva o časopisu V boj (Rok 1939), s. 842.

¹⁴ Janáček, F. - Pekárek, B.: Historická zpráva o časopisu V boj (Rok 1939), s. 845.

¹⁵ Gebhart, J. - Kuklík, J.: Dramatické i všední dny protektorátu, s. 15.

Bohumil Stašek.¹⁶ Rozsáhlý celonárodní odpor byl usnadněn také tím, že německá moc v protektorátu nebyla ještě dostatečně konsolidovaná a budovala si teprve pozice. Při obsazení českých zemí 15. března 1939 přišli do země v rámci dvou operačních skupin bezpečnostní policie také příslušníci gestapa (Geheime Staatspolizei), kteří měli za úkol provádět exekutivní opatření proti všem protivníkům nacistického režimu. Organizační síť gestapa se zformovala do 5. května 1939 - kromě 20 služeben po celém území protektorátu byly v Praze a Brně zřízeny úřadovny, povýšené 1. září 1939 na řídicí úřadovny. Pražská centrála sídlila v Petschkově paláci.¹⁷

Obrat nastal s vypuknutím války 1. září 1939, kdy současně proběhla preventivní zatýkácí akce Albrecht I. Na podzim se okupační režim utužoval a bezpečnostní orgány přistoupily k rozsáhlým represím, především v souvislosti s demonstracemi proti okupaci 28. října 1939, které připomněly výročí vzniku ČSR. Vrcholem pak byla vlna represí 17. listopadu 1939 jako odvěta za studentskou manifestaci při pohřbu Jana Opletala. Došlo k zastřelení 9 studentských předáků, 1200 vysokoškoláků bylo deportováno do koncentračních táborů a české vysoké školy byly uzavřeny. Šířila se atmosféra strachu a okupační režim začal razantně pronásledovat všechny projevy odporu.

2. 1. Příčiny zatčení Františka Štveráka

Díky své přímé povaze i hrdosti vlastence a bojovníka se František Štverák odmítl smířit s nastalou situací. Proto hned po začátku německé okupace vstoupil do ilegálního hnutí záložních důstojníků, vedeného podplukovníkem Janem Lexou,¹⁸ které se utvořilo v Praze, a aktivně v něm spolupracoval.

12. července 1939 ve spolupráci s nadporučíkem Vojtěchem (Bertou) Trupovským¹⁹ a dr. Václavem Cacákem²⁰ vyvezl svým autem z úkrytu v Univerzitní knihovně v Praze zbraně a

---

¹⁶ Bohumil Stašek (1886-1948), katolický kněz, církevní hodnostář - kanovník vyšehradské kapituly, publicista, politik - vůdčí představitel Československé strany lidové. Zatčen již 1. září 1939 a vězněn v Praze na Pankráci, v KT Sachsenhausen (1940) a Dachau (1940-1945).

¹⁷ Kroupa, Vlastislav a kol.: Český antifašismus a odboj. Slovníková příručka-heslo Gestapo, Praha 1988, s. 118.

¹⁸ Jan Lexa-Lípa (1891-1948), důstojník československé armády, aktivní účastník druhého odboje. V květnu 1940 se mu podařilo uprchnout do zahraničí, v červnu 1940 byl zařazen do československé jednotky na Středním východě, účastnil se bitvy u Tobruku jako zástupce velitele pluku. Manželka Anna Lexová (nar. 1897) byla rovněž aktivní účastnicí domácího odboje. In: Vojenský ústřední archiv/Vojenský historický archiv (dále jen VÚA/VHA) Praha - fond: Spisy 255/Lexa-Lípa, Jan.

¹⁹ Vojtěch Trupovský (1907-1942), úředník státního úřadu, nadporučík v záloze, člen odbojové skupiny pplk. Jana Lexy a člen skupiny Inky Bernáškové. Zatčen 21.9.1940 gestapem, vyšetřovací vazba na Pankráci a Gollnově. 19.-21.3.1942 souzen v Drážďanech, odsouzen na 5 a tři čtvrtě roku vězení; krátce trest po nastoupení trestu ve věznicí v Bayreuthu zemřel. In: Národní archiv (dále jen NA) Praha-fond: ÚV SPB, Praha; inventární číslo: 1887, J. Koutek-Spořilovský V boj (rukopisná studie, Soutěž ÚV SPB, 1973), s. 321.

ukryl je ve farní stodole ve Chvalech. Zde je dr. Cacák zakonzervoval a v noci je pak rozváželi po Horních Počernicích a jejich okolí. Z Myškovic u Brandýsa nad Labem zachránili těžký kulomet; František Štverák na vlastní náklad dokonce koupil dva lehké kulometry a dočasně je ukryl v kostele sv. Ludmily ve Chvalech.²¹ S dr. Cacákem při cestách z Kostelce nad Labem do Brandýsa nad Labem na několika místech opakovaně přestřihávali kabely telefonického vedení při silnicích, aby tak narušili telefonní spojení vojenského prostoru Milovice, využívaného jednotkami SS ke cvičení.²²

Pater Štverák 29. září 1939 nerespektoval úřední nařízení zvonit na oslavu pádu Varšavy. Na urgenci místního Němce sám při kázání zdůraznil: „*Žádný rozkaz jsem z Říma nedostal a zdejší rozkazy nerespektuji.*“²³ Ještě téhož dne byl zatčen gestapem a celou noc vyslýchán v pražském ústředí gestapa v Petschkově paláci. Tentokrát to skončilo udělením pokuty 10 000 korun, kterou také zaplatil.

Podílel se také na kolportaci časopisu V boj, který pravidelně dostával od nadporučíka Trupovského. V březnu 1940 napomáhal při přestěhování rozmnožovacího přístroje a materiálu (papír, tiskařská čerň) z Prahy do své farnosti na samotu Sychrov, východně od Horních Počernic. Zde se V boj tajně tiskl v domě listonoše Josefa Klímy²⁴ a odtud se ve velkém rozšiřoval. Tato skupina, zahrnující ještě Oldřicha Hakla, Tomáše Milotu, Vlastu Landovou, Annu Lexovou a vrchního komisaře Lubomíra Fundu, působila od samého počátku až do podzimu 1940²⁵ a byla součástí rozsáhlé ilegální sítě, známé pod krycím názvem „Inka“.²⁶ František Štverák ve svých pamětech uvádí, že do časopisu přispěl dvěma články („I na hrobě roste kvítí“ a „Nezoufejte“), nepodařilo se mně je však identifikovat.

Odpor patera Štveráka ke změněné situaci jasně dokládá také jeho statečný postoj v souvislosti se složením protektorátního slibu v dubnu 1940. Úřední text z velké části

---

²⁰ JUDr. Václav Cacák (nar. 1898), finanční úředník, přednosta berní správy, manžel Jožky Cacákové, tety Františka Štveráka. Účastnil se odbojového hnutí vedeného pplk. Lexou, podílel se na kolportáži časopisu V boj. Od roku 1942, intenzivněji od října 1944 do května 1945 se podílel na zpravodajské a výzvědné činnosti. In: NA Praha - fond: ÚV SPB, Praha-dotazníky/Cacák Václav 1898.

²¹ Štverák, F.: My a smrt, s. 3.

²² NA Praha - fond: ÚV SPB, Praha-dotazníky/Štverák, František 1909.

²³ Štverák, F.: My a smrt, s. 3.

²⁴ Josef Klíma (nar. 1905), poštovní zaměstnanec, podílel se na tisku a kolportáži časopisu V boj; v září 1940 zatčen - ve vyšetřovací vazbě vězněn na Pankráci a v Gollnově. 19.-21.3.1942 souzen v Drážďanech, odsouzen na tři a půl roku, trest si odpykal v káznici v Bayreuthu. Od května do září 1944 byl v Terezíně, poté v KT Flossenbürg a KT Dachau až do osvobození. In: NA Praha - fond: ÚV SPB, Praha-dotazníky/Klíma Josef 1905.

²⁵ Janáček, F. - Pekárek, B.: Historická zpráva o časopisu V boj (rok 1939), s. 855.

²⁶ Inka (Irena) Bernášková (1904-1942), novinářka, dcera Vojtěcha Preissiga, aktivistka domácího protinacistického odboje. Od počátku se podílela na vydávání a kolportáži časopisu V boj, řídila jeho „spořilovskou“ skupinu. V září 1940 zatčena, v únoru 1942 odsouzena k trestu smrti a popravena. In: Tomeš, J.: Český biografický slovník XX. století. I. díl (A – J), s. 90.

přeškrtnal a podepsal se pouze pod jedinou upravenou větu: „*Slibuji, že budu své kněžské a české povinnosti svědomitě zastávati.*“ Na závěr vepsal rukou: „*Jinak podepsati nemohu.*“²⁷

Neopatrností nadporučíka Trupovského gestapo 22. května 1940 zachytilo telefonní rozhovor pod šifrou Inka, že chvalský farář „jablka dobře rozvezl“ a jeho vůz je nadále k dispozici. Pater Štverák byl vzápětí varován kurýrem poslaným osobou, která tuto zprávu přijala a uvědomila si jeho prozrazení. Stačil zařídit jen nejnnutnější věci a ve večerních hodinách přišlo gestapo. Po domovní prohlídce byl zatčen se slovy: „*Zatýkáme vás pro velezrádné rejdy. Pojd'te s námi.*“²⁸

2. 2. Pankrác poprvé

Hned po příjezdu do Petschkova paláce byl podroben prvnímu výslechu. Od počátku však zapíral, protože věděl, že jakékoliv přiznání by znamenalo jistou smrt. Domníval se, že pokud nic nepřizná, budou ho muset nakonec pustit na svobodu. Noc strávil v policejní věznici pražské řídicí úřadovny gestapa na Pankráci a druhý den od rána pokračoval výslech v Petschkově paláci. Nejdříve byl obviněn z vystavení falešných dokladů, kterými měl pomoci jednomu českému exulantu zachránit majetek v Sudetech. Hrozby a rozkazy, aby podepsal přiznání, se střídaly s bitím a výslech trval od 10 hodin dopoledne do půlnoci. Pater Štverák však stále zapíral, i když falešné doklady skutečně vystavoval. Gestapo však proti němu nemělo žádné přímé usvědčující důkazy. Při výslechu 24. května mu byly ukázány desky s různými udáními na jeho osobu, včetně toho, že neuposlechl nařízení zvonit při pádu Varšavy. Ani tentokrát Štverák nepovolil. Aby vyšetřovatelé jeho odpor konečně zlomili a získali jeho doznání, byl nahý a bez jídla na Pankráci zavřen na tři dny do temnice.

Při krutém výslechu 27. května byl obviněn z rozvážení zbraní a vyšetřovatelé chtěli především zjistit, s kým a kam je rozvážel. Přestože se pater Štverák po třídenním trýznění cítil velmi vyčerpaný a navíc při tomto výslechu, trvajícím přes 16 hodin, byl surově zbit obuškem, stále tvrdil, že s tím nemá nic společného, což mj. dokládal svým kněžským úřadem. Po tomto výslechu strávil několik dní v cele (č. 288) na Pankráci.²⁹

Od 5. června surové výslechy pokračovaly a znovu byl na tři dny zavřen do temnice. František Štverák vše statečně snášel, ale bál se, že už dlouho nevydrží, a proto se rozhodl, že raději spáchá sebevraždu, pokud už nedokáže odolávat a mohl by podlehnout a prozradit své

---

²⁷ Slib podle § 2, odst. 1 dekretu státního prezidenta ze dne 8. března 1940. Č. 83 SB. In: Soukromý archiv ing. Pavlína Thonátové. Viz příloha č. 3.

²⁸ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 4.

²⁹ Tamtéž.

spolupracovníky. Několikrát byl takové kritické situaci na dosah, ale nakonec vydržel. Poslední výslech se konal 21. června. Vyšetřovatelé po něm chtěli, aby podepsal: „*Farář Štverák opravdu není ničím vinen, věc jest zamotaná, on nikdy žádné vlastizrádné rejdy nečinil. Jest mu známo, že nekalé živly spodiny se snaží různými rejdy říši poškozovat, on však nikdy nic takového nečinil.*“³⁰

Je opravdu neuvěřitelné, že po všem, čím za uplynulý měsíc prošel, si zachoval lidskou důstojnost, protože toto prohlášení odmítl podepsat s odůvodněním, že mu nejsou známy žádné rejdy spodiny.³¹

František Štverák, vězněný na Pankráci od 22. května do 22. července 1940, byl podroben šestnácti brutálním výslechům v Petschkově paláci. Z otázek kladených při výsleších je vidět, že gestapo proti němu usvědčující materiály mělo, ale byly nedostatečné na to, aby mohl být postaven před soud. Navíc chyběl klíčový bod - jeho přiznání viny.³² Přesto František Štverák nebyl propuštěn na svobodu. Důkazový materiál dokládal, že byl do odboje skutečně zapojen. Je pravděpodobné, že pro jeho statečný odpor bylo rozhodnuto uvalit na něho ochrannou vazbu (tzv. Schutzhaft)³³ a v koncentračním táboře ho následně zlikvidovat. Byl proto 22. července 1940 zařazen do transportu odeslaného do Malé pevnosti Terezín.

2. 3. Terezín

Malá pevnost Terezín fungovala teprve od června 1940 jako policejní vězení pražské řídicí úřadovny gestapa.³⁴ Byla to vlastně průchozí věznice. Gestapo do ní umísťovalo vězně po ukončení výslechů a ti zde čekali na převzetí do soudní vazby nebo do ochranné vazby v některém z koncentračních táborů. V roce 1940 průměrný stav činil asi 400-500 osob. Z počátku zde byli vězňeni především Češi, v následujících letech i příslušníci jiných národů.³⁵

---

³⁰ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 7.

³¹ Tamtéž.

³² V tomto se nacistické soudnictví velmi liší od komunistického. Přestože oba zločinné režimy používaly kruté metody výslechu, nacistická justice zachovala alespoň formálně rysy „normálního“ trestního řízení. Nevymýšlela si nepřátele svého režimu a nenutila obviněné k doznání zločinů, které prokazatelně neudělali.

³³ Právní institut omezující ústavu a oklešťující občanské svobody, byl obnoven již za Výmarské republiky v roce 1931. Po uchopení moci nacisty se z ní stalo preventivní policejní opatření, využívané proti všem odpůrcům nacismu. Výnos říšského ministra vnitra z ledna 1938 rozšířil možnost zavedení ochranné vazby na každého, kdo svým jednáním ohrožoval „podstatu a bezpečnost národa a státu“. Rozhodnutí o ochranné vazbě probíhalo bez soudního jednání a nebylo časově omezeno. Jediným místem, kde mohl být Schutzhaft vykonáván, se staly koncentrační tábory. In: Kroupa, V. a kol.: *Český antifašismus a odboj - heslo Ochranná vazba*, s. 289.

³⁴ Kroupa, V. a kol.: *Český antifašismus a odboj - heslo Terezín-Malá pevnost*, s. 463.

³⁵ V areálu pevnosti se původně nacházely čtyři dvory. Jeden z nich se používal pro administrativní účely, tzv. správní dvůr, kde byla přijímací kancelář pro nové vězně, strážnice, kancelář velitele věznice a sklad oděvů. Ostatní tři dvory, označené I-III, sloužily k ubytování vězňů a nacházely se v nich hromadné cely a samoty. Vybavení bylo chudé, v hromadných celách se spalo na třípatrových palandách a hygienické zařízení bylo

Vězni z Malé pevnosti byli používáni na nejrůznější otrocké práce. V letech 1940-1941 pracovali především ve vnitřních pracovních komandech přímo v areálu věznice. Venkovní pracovní komanda se začala formovat především v průběhu 1941, kdy byli vězni využíváni na různé práce v továrnách v Ústí nad Labem, na úpravách trati mezi Litoměřicemi a Ústím, nebo v zemědělství.³⁶

2. 3. 1. Pobyt Františka Štveráka v Malé pevnosti Terezín

František Štverák byl převezen do Malé pevnosti Terezín 22. července 1940 nákladním autem v transportu spolu s dalšími šestnácti vězni. V Terezíně kdysi sloužil v rámci své základní vojenské služby, teď sem byl přivezen jako zločinec.

Nejdříve vězni stáli několik hodin na správním dvoře, obličejem ke zdi.³⁷ Po registraci v přijímací kanceláři byl přidělen do hromadné cely (štuby) č. 3, kde se seznámil s ostatními spoluvězni, především Čechy, kteří působili v odboji. Prvních několik dní nepracovali, pak byl však pater Štverák přiřazen k vnitřnímu pracovnímu komandu, tzv. Baukomandu.³⁸ Za úkol měl bourání prasečích chlívků a vození materiálu do Malé pevnosti. Byla to těžká práce a přiděly jídla byly menší než v Pankrácké věznici. Velitel kuchyně Františku Štverákovi nabídl, aby se stal správce magazínu (sklad potravin), což by mu zajistilo i dostatek jídla. Přestože byl hladový, tak odmítl s odůvodněním, že by to k ostatním jeho spoluvězňům bylo nečestné. Díky tomu ho spoluvězni ustanovili rozdělovačem jídla v jejich hromadné cele, čehož se ochotně ujal a vše poctivě rozděloval, přičemž na něho často nic nezbylo.³⁹ Na přímlovu svého kamaráda, který byl členem venkovního pracovního komanda⁴⁰, se do něj podařilo zařadit i patera Štveráka. Kopali příkopy a odvodňovací strouhy u Terezína. Dostávali skrovnou výplatu v českých korunách a díky tomu si mohli obstarat lepší jídlo, což jejich hlídač, Čech, který se přihlásil k Němcům, toleroval. Výplata vězňů se vzápětí stala velmi výnosným příjmem hlídačů i příslušníků SS. Také František Štverák kromě dopisů

---

primitivní a nedostačující. Postupem času se podmínky stále zhoršovaly, protože kapacita věznice byla trvale překračována. V prvním dvoře se také nacházela kuchyň a sklad potravin pro celou věznici. Strava vězňů byla velmi chudá, od stravy v koncentračních táborech se mnoho nelišila. In: Zpravodaj Památníku Terezín, č. 4/2004, Život vězňů v policejní věznici gestapa v Malé pevnosti.

³⁶ Zpravodaj Památníku Terezín, č. 1/2008, Venkovní pracovní komanda.

³⁷ Štverák, F.: My a smrt, s. 9.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Skutečné venkovní pracovní komando to ještě nebylo, protože ta se začala formovat až v průběhu roku 1941. Jím předcházelo vysílání malého počtu vězňů na práci do blízkého okolí Malé pevnosti. In: Zpravodaj Památníku Terezín, č. 1/2008, Venkovní pracovní komanda.

dostával z domova balíčky s jídlem a oblečením. Nejdříve však musely projít kontrolou a vše hodnotnější mu bylo zabaveno.

Přes tvrdé podmínky v Malé pevnosti, omezené přídělky potravin a těžkou fyzickou práci pater Štverák na toto období vzpomíná jako na nejlepší úsek svého několikaletého pobytu v nacistických vězeních.

13. srpna 1940 byl František Štverák zařazen do transportu směřujícího na Drážďany a umístěn v drážďanské věznici na Mathildestrasse. Druhý den ho odvezli na policejní ředitelství, kde mu sejmuli otisky prstů a vyfotografovali pro dokumentaci. Po pěti dnech nastoupil do transportu ve vězeňském vlaku směrem na Mnichov. 21. srpna se dostal na policejní ředitelství v Mnichově, druhého dne ráno byl přiřazen asi k padesátičlenné skupině, kterou čekal transportní vůz do Dachau. Kolem druhé hodiny odpoledne 22. srpna 1940 přijeli do koncentračního tábora Dachau.

2. 4. Dachau

Koncentrační tábor Dachau vznikl 22. března 1933, krátce po převzetí moci Hitlerem v Německu, a to na rozkaz Heinricha Himmlera, nově jmenovaného prozatímním policejním prezidentem v Mnichově.⁴¹ I když nebyl prvním koncentračním táborem v Německu, dříve už vznikly dočasné koncentrační tábory (např. Nohra, Lugau, Oranienburg), měl se stát trvalým zařízením země Bavorsko s plánovanou kapacitou 5000 vězňů.⁴²

KT Dachau byl umístěn do objektu bývalé muniční továrny u městečka Dachau, vzdáleného dvacet kilometrů severozápadně od Mnichova. Ležel v močálovitém, zalesněném prostoru se specifickým mikroklimatem, neboť od Alp proudil studený a vlhký vzduch. (Proto zde byly v zimě teploty nižší než v oblastech stejné zeměpisné šířky, což vězňům zvyšovalo jejich utrpení.) Mezi první vězně patřili příslušníci politické opozice nacionálních socialistů.⁴³

Koncentrační tábor rychle rostl a na jaře 1933 už soustřeďoval na 2000 až 2500 vězňů. Od 1. dubna 1933 byl KT Dachau převeden pod pravomoc pomocné politické policie, kdy pak ostrahu zajišťovaly Ochranné oddíly (SS).⁴⁴ V praxi to znamenalo, že vězni byli vydáni

---

⁴¹ Zámečník, Stanislav: To bylo Dachau. Praha-Litomyšl 2003, s. 17.

⁴² Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 18.

⁴³ Komunisté, poté sociální demokraté, politikové z občanských stran a monarchisté. In: Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 19.

⁴⁴ Ochranné oddíly NSDAP (SS-Schutzstaffeln) vznikly v roce 1925 k osobní ochraně Adolfa Hitlera a ostatních nacistických předáků. V lednu 1929 byl Heinrich Himmler jmenován říšským vůdcem SS a jako elitní formaci

napospas zvlí těchto jednotek, neboť každý příslušník SS, který by se domníval, „že střežení vězňů mají lidskou tvář“, a každý, kdo „nemůže vidět krev“, byl označen za nezpůsobilého k výkonu služby v táboře.⁴⁵ Tento princip nadřazenosti, kdy vězňové byli považováni za méněcenné bytosti, se uplatňoval až do zániku koncentračních táborů v roce 1945.

Již v roce 1933 začaly ke střežení KT a plnění zvláštních policejních úkolů vznikat strážní oddíly SS, které byly podle umrlčí lebky na čepici následně přejmenovány na oddíly SS-Totenkopf a představovaly nejbrutálnější složku SS.⁴⁶

V souvislosti s přípravami na budoucí válku se v roce 1937 začalo se stavbou nového vězeňského tábora, který se podařilo dokončit již v srpnu 1938. Byl vybudován na obdélníkovém půdoryse o rozměrech 583x278 metrů a ohrazen vysokou zdí se čtyřmi řadami ostnatých drátů nabitých elektřinou. Za zdí byl plot z ostnatých drátů rovněž nabitý elektřinou a zátaras ze stočených ostnatých drátů. Další překážku představoval hluboký příkop a před ním 3 metry široký pruh, tzv. neutrální zóna. Po vstupu na tuto zónu zahájily strážě okamžitě palbu. Po obvodu tábora bylo rozmístěno 7 strážních věží, v každé dva těžké kulometry. Do tábora se vcházelo ze severu, přes objekty SS železnou branou s nápisem „Arbeit macht frei“ („Práce osvobozuje“) na prostranství zvané Appelplatz. Na jeho protější straně stála další brána vedoucí na tzv. plantáž. Vpravo byla umístěna tzv. hospodářská budova, zabírající skoro celou šíři tábora, kde se nacházela kuchyně, prádelna, sprchy, příjmová kancelář, táborové dílny a sklad civilního oblečení vězňů. Za ní stál bunkr, táborové vězení se 136 celami. Vlevo bylo ve dvou řadách čtyřiatřicet dlouhých baráků lehké konstrukce a mezi nimi široká táborová ulice, tzv. Lagerstrasse s topolovou alejí. V prvních dvou barácích na pravé straně, označených písmeny A a B, byl tzv. Krankenrevier (táborová nemocnice-ošetřovna, hovorově revír), v barácích na protější straně kantýna, antropologické muzeum, písárna, kancelář pracovního nasazení. Ostatních třicet baráků bylo obytných, přičemž baráky na pravé straně byly označeny lichými arabskými číslicemi 1-29, na levé straně sudými 2-30. Každý barák (Block) měl čtyři obytné jednotky, tzv. Stuben (štuby), každá pro 52 mužů.⁴⁷

Každá štuba se dělila na obytnou místnost a ložnici, přičemž na dvě štuby připadala jedna koupelna a záchod. V obytné místnosti byly umístěny skříňky, kde měl každý vězeň uloženou hliníkovou misku, talíř, hrnek a příbor, pak ručník a kartáč na boty. Dále se zde nacházelo

---

nacistické strany začal systematicky budovat jednotky SS, jejichž počet rychle rostl. In: Kroupa, V. a kol.: Český antifašismus a odboj - heslo Ochranné oddíly NSDAP, s. 290.

⁴⁵ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 20.

⁴⁶ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 23.

⁴⁷ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 69-70.

deset stolů a stoličky. V ložnici byly třípatrové palandy se slamníky, podhlavníkem a dvěma příkrývkami.⁴⁸ Vybavení to bylo slušné, ale pro vězně bohužel znamenalo nesnesitelnou šikanu, protože vše se muselo udržovat v extrémní čistotě, a tak se neustále čistilo a uklízelo. Mnoho vězňů to stálo život.

Na výstavbu nového tábora navázalo v roce 1938 rozsáhlé zúrodnování půdy pro velkou plantáž léčivých bylin a do léta 1939 byly také dokončeny stavby skleníků, laboratoří a mlýna na pepř. Na jaře 1941 se plantáž rozšířila o nový pozemek, nazvaný Freiland II.⁴⁹

Organizační struktura tábora, považovaného za vzorový tábor (Musterlager), byla pak přebírána pro všechny KT. Velitelství tábora se členilo na 7 oddělení:⁵⁰

- velitelství
- náčelník štábu
- strážní oddíl SS
- vězeňský tábor (později Schutzhaftlager)
- táborový lékař SS
- politické oddělení (táborová úřadovna politické policie; provádělo výslechy)
- hospodářská správa (spravovala dílny a provozy v táboře)

Dále byla v KT zavedena jakási táborová samospráva. Šlo o složitou strukturu, kdy vybraní vězni, tzv. káповé, dozírali na ostatní vězně a měli mezi nimi udržovat pořádek. Působili u pracovních komand, na blocích zastávali funkce tzv. staršího bloku (Blockälteste, hovorově blokáč) a na štubách (Stubenälteste - „štubák“) atd. Byli vybíráni především z německých politických vězňů, hlavně komunistů, a od roku 1937 také z řad kriminálních a asociálních živelů a tzv. „práce se štítících“, proti kterým Himmler zahájil tažení v roce 1938.⁵¹ SS si vybírala zvláště sadistické jedince, kteří chladnokrevně vraždili, týrali vězně, kradli jim jídlo a nedalo se proti nim dovolat spravedlnosti. Prosadili se především v KT Sachsenhausen a Buchenwald, v Dachau si zachovali převahu političtí vězni.⁵² SS u nich krutě využívali lidského pudu sebezáchovy, protože při „nedostatečně tvrdé ruce“ byli káповé sami potrestáni. Nejvíce však záleželo na charakteru každého člověka, neboť se našli i takoví, kteří svěřené vězně chránili a snažili se jim pomáhat.

---

⁴⁸ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 70.

⁴⁹ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 98.

⁵⁰ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 39.

⁵¹ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 66.

⁵² Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 67.

2. 4. 1. Věznění Františka Štveráka v KT Dachau od 22. do 29. srpna 1940

Hned po příjezdu byli vězni u hlavní brány „přivítání“ bitím a kopanci skupinou SS-manů a následně odvedeni na policejní oddělení, kde je zaregistrovali a museli podepsat Schutzhaftbefehl (rozkaz k ochranné vazbě). Poté byli vězni svlečeni, ostříhání, vykoupáni a oblečeni do pruhovaného modrobílého vězeňského šatu a dostali své registrační číslo. František Štverák měl číslo 15430 a jako politický vězeň byl na oblečení označen červeným trojúhelníkem, a navíc černým kolečkem, což znamenalo, že byl zařazen do kárné roty. Oznámili mu, že pro těžká provinění proti Říši je zde jeho pobyt stanoven na dobu neurčitou, což jinými slovy znamenalo, že je určen k likvidaci.⁵³

V Dachau byla táborová vazba (termín u Štveráka), tedy trestná (kárná) rota (Straf-Kompagnie, zkratka S-K), hovorově štráfka, od roku 1940 do počátku roku 1942 umístěna na bloku č. 17.⁵⁴ Byli sem posíláni především kněží. Tento blok, nacházející se pět metrů od brány, byl oddělen vlastním prostranstvím se zábradlím a nesměl se k němu nikdo přiblížit. Zde věznění nesměli s nikým promluvit, nesměli mít žádné peníze, za tři měsíce mohli jeden dopis napsat a jeden dostat. Byli mnohem přísněji posuzováni než ostatní vězni. Za maličkosti šli okamžitě k hlášení a následovaly kruté tresty - snížení přídělů jídla, beztak naprosto minimálních, 25 ran býkovcem na zadnici, pověšení na hodinu za svázané ruce na sloupek, zavření do betonové temnice. Každý tento trest znamenal prodloužení pobytu tábora o jeden rok. Vězni ze štráfky na každém kusu oblečení, které měli na sobě, byli označeni černým kolečkem s bílým okrajem. Pracovali ve velkých skupinách, na práci chodila celá štráfka společně a vracela se do tábora později než ostatní pracovní komanda. Na apel chodili na vlastní prostranství před barákem č. 17.⁵⁵

Vězni ve štráfce vstávali v půl páté, museli perfektně ustlat lůžka, což kontroloval Schlafsaa capo a za každý nedostatek vězně nemilosrdně tloukl dřevěným prkýnkem po hlavách. Své věci měli uloženy ve skříňce, která se musela stále čistit, stejně jako miska na jídlo musela být vzorně vyleštěná. Za sebemenší nedostatek následovaly okamžitě kruté tresty. Celý den vězni ze štráfky těžce pracovali, s krátkou, sotva půl hodinovou přestávkou v poledne na skrovný oběd, a vyčerpávající práce pokračovala až do večera, vše za neustálého šikanování a hrozby bití.

---

⁵³ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 15.

⁵⁴ Hoffmann, Bedřich: *A kdo vás zabije... Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech*. III. vydání. Přerov 1946, s. 260.

⁵⁵ Tamtéž.

23. srpna ráno byl pater Štverák veden k výslechu, který zahrnoval fotografování, psaní, vyšetřování, stání, bití, kopance a hlad. Od jedné odpoledne do sedmi večer stáli nastoupení na prostranství před blokem č. 17 a čekali na poučení, kdy jim velitel vězeňského tábora Egon Zill vysvětlil, co je čeká v trestné kompanii. „*Vy jste svině, které lidská společnost vyloučila a dala za dráty, aby většina z Vás zde posla, menšina aby se vrátila a ještě dlouho odprošovala za zločiny proti společnosti spáchané.*“⁵⁶ Dále jim objasnil, jaké tresty je čekají za provinění proti předpisům.

Od 24. srpna pracoval František Štverák ve zvláštní skupině, která tahala těžká kolečka naložená pískem a kamením za neustálého bití klacky od speciálního komanda, složeného z příslušníků SS, kápů a podkápů. Práce neměla žádný smysl, na efektivní práci měli v koncentračním táboře spoustu jiných vězňů. Hlavním cílem této „práce“ bylo vězně ze štráfky utýrat k smrti. Hned první den zemřeli v této skupině tři vězni.

28. srpna při půlhodinové přestávce na oběd měl být na prostranství před blokem č. 17, před nastoupenou celou štráfkou, potrestán starý polský kněz Šošin⁵⁷ pětadvaceti ranami býkovcem za špatně vyčištěnou misku na jídlo. Pater Štverák viděl, že by výprask nepřežil, a proto se dobrovolně nabídl, že trest podstoupí místo něho. „*Když jsem viděl stařečka Šošina, kterak ho vlekou k výplatě, bylo mi ho strašně líto. Vím, že živ již nesejde. Vybíhám z řady a volám, že miska je moje a že já mám dostat 25, nikoliv Šošin. Velitel světnice protestuje, ale já se znovu ohražuji a žádám, abych dostal 25 já. „Also komm her du Barmherziger Bruder.*“ („Tak sem tedy pojď, ty milosrdný bratře.“), *zaznělo z úst Es-mana, a tak jsem dostal poprvé výplatu, na kterou do smrti nezapomenu. Bůh mi dal tolik síly, že jsem při ní ani nekvíkl, ačkoliv při výplatě chlapi jako hory řvali jako děti. Zadníci mám rozsekanou jak se česky říká na nudle. Krev z ní teče, bolest je strašná, než musím vydržet.*“⁵⁸ Po tomto strašném utrpení musel odpoledne bez jídla znovu do práce. Kápo mu navíc dal kolem krku obruč, s kterou musel běhat sem a tam až do večera a při každém kroku ho kolo bilo do holení. Večer při odchodu mu ještě kápo sdělil: „*Ráno tě zabiju, svině.*“⁵⁹ Štverák věděl, že teď už smrti neunikne.

Druhý den se však vybírali vězni ze štráfky do transportu do KT Mauthausen a Sachsenhausen (tzv. Himmelfahrtstransport - „transport nanebevstoupení“)⁶⁰ a přece jen jim svítla naděje, že by mohli z mučení v Dachau uniknout. Přes zubožený stav byl František

⁵⁶ Štverák, F.: My a smrt, s. 16.

⁵⁷ Józef Sosin (nar. 1879), kněz krakovské diecéze. Do Dachau přišel v červenci 1940 a zemřel zde 17.2.1941. Viz Hoffmann, B.: A kdo vás zabije..., s. 547.

⁵⁸ Štverák, F.: My a smrt, s. 17. (Srovnej: Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 104).

⁵⁹ Štverák, F.: My a smrt, s. 18.

⁶⁰ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 97.

Štverák vybrán také a přeložen na blok č. 15, kde se čekalo na transport. Ráno 30. srpna byl vypraven z Dachau transport asi 2 200 lidí v dobytčích vagónech do koncentračního tábora Sachsenhausen. Po třech dnech, tedy 2. září 1940, byli na místě.

2. 5. Sachsenhausen

Koncentrační tábor Sachsenhausen vznikl v roce 1936 a ležel 30 km severně od Berlína.⁶¹ Měl podobnou strukturu jako vzorový tábor Dachau. V Sachsenhausenu bylo vězněno také hodně Čechů, první přišli na jaře 1939. Po 17. listopadu 1939 sem bylo deportováno 1200 českých vysokoškolských studentů. Oproti Dachau, kde byli kápoové vybíráni většinou z řad politických vězňů, zde tuto „funkci“ zastávali hlavně zločinci (trojúhelník zelený), pasáci prostitutek (trojúhelník černý).

Vězni ze štráfky v Dachau doufali, že se jim přece jen povede trochu lépe, bohužel je čekalo ještě větší utrpení, jaké si snad nelze ani představit. Po příjezdu bylo pateru Štverákovi přiděleno číslo 30728 a byl umístěn do štráfky na bloku č. 36.⁶² Do této trestné roty přicházelo málo kněží a politických vězňů, museli to být v očích gestapa už opravdu velcí zločinci proti Říši;⁶³ což ale byl právě případ Františka Štveráka. Pak sem byli posíláni zejména ti, kteří se buď skutečně provinili, nebo byli jenom nařčeni z homosexuality.

Ráno 3. září začal „výslech“ SS, kdy šlo jediné o mučení vězňů. Museli sedět venku před kanceláří ve dřepu a postupně si je volali dovnitř. První výslech spočíval v tom, že vězni dostali 15 ran býkovcem. Pro patera Štveráka to bylo ani ne týden, co stejné trýznění podstoupil v Dachau, a opět bez jediného zasténání. Poté následovat tzv. sport,⁶⁴ doplněný kopanci a ranami:

1. poklus
2. k zemi, nahoru, k zemi, nahoru
3. válení sudů po cestě
4. poskoky v dřepu
5. zdvižení rukou do výšky a točení na místě
6. bez podpory rukou ze stoje sednout na zem

---

⁶¹ Kroupa, V. a kol.: Český antifašismus a odboj - heslo Sachsenhausen, s. 118.

⁶² Štverák, F.: My a smrt, s. 22.

⁶³ Hoffmann, B.: A kdo vás zabije..., s. 290.

⁶⁴ Štverák, F.: My a smrt, s. 24.

Trvalo to dvě hodiny a místo oběda seděli v dřepch, odpoledne zase dvě hodiny „sport“ a do večera v dřepch.

Následující den se to opakovalo znovu, tedy vězni „sportovali“ nebo seděli ve dřepch. Večer byli vybírání vězni, mezi nimi i pater Štverák, do tzv. Botového komanda (Schuhkommando), které mělo za úkol zkoušet kvalitu podrážek bot z různých umělých hmot, přičemž testování probíhalo na speciálně upravené dráze kolem tábora - po 200 metrech kamení, bláto, beton, písek a silnice.⁶⁵ Denně nachodili asi 50 kilometrů, s minimální stravou a kdo se opozdil, byl nemilosrdně ubit. U tohoto komanda zůstal celý měsíc.

2. 5. 1. „Nejtěžší komando života“⁶⁶

1. listopadu 1940 byl František Štverák mezi šedesáti vězni ze štráfky vybranými do tzv. Lorenkomanda;⁶⁷ šlo o práci u železných vozíků na kolejnicích v kamenolomu. Ke každému vozíku byli přiřazeni čtyři vězni, museli ho naložit a v rychlém tempu ujet trať dlouhou 1200 metrů, za celý den asi čtrnáctkrát. Přitom těžké vozíky často vykolejily, sami káповé na ně skákali a přitom vězně neustále bili klacky a býkovci. Vyčerpané, polomrtvé vězně, kteří omdleli, házeli do louže k hromadě písku. Když se vzpamatovali a pokoušeli se vylézt ven, sráželi je zpátky a k večeru je zastřelili zezadu ranou do plic, což pak bylo důstojníkovi z politického oddělení hlášeno jako pokus o útěk. Každý den z tohoto komanda zemřela desítka vězňů, přičemž bylo stále doplňováno novými.

10. listopadu také naprosto vyčerpaný pater Štverák při ranním nástupu do práce na apelu omdlel a byl poléván vodou, až se v poledne vzpamatoval a pak do večera stál v pozoru, bez jídla, s četnými zraněními a s vysokou horečkou. Totéž se opakovalo následujícího dne 12. listopadu, kdy byl František Štverák přes kritický stav donucen znovu nastoupit u Lorenkomanda. Před odchodem mu bylo řečeno: „*Du kommst heute nicht mehr zurück*“⁶⁸ („Ty se dnes už nevrátíš“) a písař ho už rovnou odepsal z počtu vězňů ze štráfky vycházejících na práci, tedy jako mrtvého.

Jakmile došli do lomu, jeden esesák srazil Štveráka ranou obuškem do hlavy a ten se probral až po chvíli v kaluži u hromady písku. Snažil se z ní vylézt a položit se k mrtvolám ležícím opodál, ale znovu byl sražen do kaluže. To se za dopoledne opakovalo sedmkrát. Naposledy se naprosto vyčerpaný Štverák probral v kaluži, když mu na prsou stál esesák a

---

⁶⁵ Štverák, F.: My a smrt, s. 25.

⁶⁶ Štverák, F.: My a smrt, s. 27.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Štverák, F.: My a smrt, s. 30.

s vypětím posledních sil se mu ho podařilo shodit. Esesák Figgert⁶⁹ mu však zvedl levou ruku, aby ho druhý Winich⁷⁰ mohl střelit zezadu do plic. Ani v tomto okamžiku se nepřestal polomrtvý Štverák bránit. Podařilo se mu hlaveň zachytit a odstrčit, takže dva první výstřely šly těsně mimo něj. Pak ho ale jeden z nich kopl do obličeje a Štverák pušku pustil. Znovu ho jeden chytil za ruku a Štverák se z posledních sil opět vrhl po pušce, ale tentokrát to již nestihl. Jedna rána mu ustřelila pravý palec, druhá prostřelila bok a třetí zasáhla hrudník, těsně vedle srdce. Pater Štverák tiše ležel a předstíral smrt a příslušníci SS si mysleli, že je skutečně mrtvý („*Die Sau hat jetzt definitiv genug.*“ - „*Ted' má ta svině definitivně dost.*“)⁷¹ a kopl ho do obličeje.

Bylo to neuvěřitelné, ale pater Štverák stále žil. Po hodině přišla komise s důstojníkem z politického oddělení, který blízko něho řekl: „*Noch ein junger Kerl. Was für ein Nummer hat der Lerche?*“ („Ještě mladý chlapík. Jaké číslo má ten ptáček?“), „30726“, *praví někdo. A nyní k veliké jejich hrůze já odpovídám tiše, ale přece: „Nein, 30728.“ Bomba vržená mezi komisi nemohla více účinkovati, než moje promluvení.*⁷² Po tomto šoku důstojník nařídil, aby ho odvezli do revíru-táborové nemocnice. Nijak ho ale neošetřovali, rovnou ho položili na lůžko pro umírající.⁷³ Ani večer však pater Štverák nezemřel, proto se ho komise v čele s důstojníkem z politického oddělení, který ho dopoledne našel, nakonec rozhodla alespoň vyslechnout.

Pater Štverák přes svůj kritický stav vše věcně vypověděl, jak bylo s vězni ze S-K zacházeno. Jejich podmínky se od té doby skutečně zlepšily a kápoové, kteří je nejvíce týrali, byli ze štráfky odvoláni. Přes velmi kritický stav s vysokou horečkou ho nikdo neošetřil a ráno mu pfelegr (ošetřovatel) navrhl, aby napsal svým spoluvězňům a ti určitě pošlou nějaké peníze, a pak by pro něho mohl něco udělat. Bylo bohužel smutné, že za všechnu pomoc a oběti, které pater Štverák pro své spoluvězně-kněze podstoupil, mu poslali všeho všudy 7 RM, a přitom každý dostal ve výplatě 30 RM.⁷⁴ Ani potom ho však nikdo neošetřil, protože pfelegr chtěl za každou cenu získat nějaké peníze. Až po návštěvě svého kamaráda Jana Strejčka (student z akce 17. listopad, katolík)⁷⁵, který mu sehnal peníze, byl pfelegr ochotný se o něj začít starat, dát mu jídlo a zprostředkovat ošetření.

---

⁶⁹ Hoffmann uvádí příjmení v podobě Fikert. In: Hoffmann, B.: A kdo vás zabije..., s. 256.

⁷⁰ U Hoffmanna podoba příjmení Winných. Tamtéž.

⁷¹ Štverák, F.: My a smrt, s. 30.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Domnívám se, že se mu rozhodli dopřát důstojnější smrt kvůli jeho neuvěřitelné statečnosti, kterou Němci vždy velmi obdivovali.

⁷⁴ Štverák, F.: My a smrt, s. 31.

⁷⁵ Tamtéž.

Po několika dnech konečně přišel ošetřující lékař (důstojník SS) a operoval mu zhnisanou ruku bez umrtvení, které nebylo kvůli kritickému stavu patera Štveráka možné. Štverák opět vše snesl bez jediného zasténání. Sám napsal, že bolest vydržel kvůli tomu, že byl důstojníkem čs. armády, a také proto, že se díval na místo na protější stěně, kde mu spáry mezi kachlíčky vytvořily kříž.⁷⁶ Jeho statečnost velmi zapůsobila na operujícího lékaře, a proto se mu snažil pomáhat. Zajistil, aby mu byla vyplácena mzda 30 RM, i když jako vězeň ze štráfky žádné peníze dostávat nesměl. Pater Štverák tak mohl 10 RM platit pflegrovi, za 10 RM si koupit nějaké jídlo a zbylými 10 RM vypomoci svým spoluvězňům.⁷⁷ Zanedlouho se dozvěděl, že všichni kněží budou převezeni do tábora Dachau, který byl ustanoven jako hlavní KT pro kněze. Do konce roku 1940 jich tam bylo deportováno 1007.⁷⁸ Ošetřující doktor zařídil, že transport nastoupit nemusel, protože by jednoznačně znamenal jeho smrt. Pak ale pater Štverák o svého zastávce přišel, protože lékař byl odvolán na frontu.

2. 5. 2. Rok 1941 v KT Sachsenhausen

Vánoce 1940, velmi zesláblý, prožil ve vzpomínkách na svou rodinu. 31. prosince byl přeložen na Tuberkulózní oddělení, ačkoliv podle vlastních slov vůbec nekašlal, ani se u něho neprojevovaly obvyklé příznaky tuberkulózy. Na oddělení TBC museli pacienti každé ráno plivat do plivátka u postele jako průkazný doklad o své nemoci. Pateru Štverákovi pomohl jeden spoluvězeň, MUDr. Bohuslav Pour z Prahy,⁷⁹ který na oddělení sehnal jednoho skutečně nemocného vězně, aby jim oběma každé ráno poskytoval „pozitivní vzorek“. Tak mohli na oddělení strávit tři měsíce jako skutečně nemocní tuberkulózou, což jim paradoxně zachránilo život; na oddělení totiž nechodili ošetřující lékaři, ale pouze Blockältester (blokáč)⁸⁰ a pfegr. Pateru Štverákovi byla stále vyplácena mzda, o kterou se opět poctivě dělil se svými spoluvězni, stejně jako o jídlo, které se dalo koupit v kantýně. Poskytoval duchovní službu a zpovídal své spoluvězně, když ho o to požádali, přestože v případě prozrazení za to hrozil trest smrti.

O Velikonocích se vězni na oddělení TBC dozvěděli, že do KT přišli dva holanďtí profesori, kteří prý mají zázračný lék proti tuberkulóze, a ten chtějí na nemocných vězňích vyzkoušet. U patera Štveráka se při vyšetření rentgenem zjistilo, že má na plicích vodu

---

⁷⁶ Štverák, F.: My a smrt, s. 33.

⁷⁷ Srovnej: Hoffmann, B.: Utrpení českého kněze Františka Štveráka v koncentračním táboře. In: A kdo vás zabije..., s. 264-266.

⁷⁸ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 139.

⁷⁹ Štverák, F.: My a smrt, s. 35.

⁸⁰ Tamtéž.

(pleuritis), byl tedy řádně ošetřen a přeložen na plicní oddělení téhož bloku (Krakenrevier II).⁸¹

15. května 1941 byl pak z plicního oddělení přeložen na blok č. 22 (Krakenrevier V),⁸² kde byli soustředěni uzdravení vězni, kteří se pak zařazovali zpět do obytných bloků tábora. Díky svému platu mohl podplatit ošetřovatele, aby se na tomto oddělení udržel co nejdéle. Přesto byl pater Štverák nakonec uznán za vyléčeného, 13. června 1941 odveden na velitelství a znovu zařazen do trestné roty, pod velením jemu velmi dobře známého SS-mana Figgerta. Opět dostal na oblečení černé kolečko jako znak štráfky a k tomu navíc červené, což znamenalo zpřísnění trestu, protože jeho nezdařená likvidace se zdůvodňovala pokusem o útek. Pater František se tedy znovu dostal do úplně stejné situace jako před půl rokem.⁸³ Přestože ho podle vlastních slov čekaly těžké časy a smrt na něj číhala na každém kroku, podařilo se mu štráfku přežít. Poté byl přidělen na blok č. 11, kde se mu za pomoci holandského kněze van Lieropa⁸⁴ podařilo podplatit staršího bloku, který ho měl za úkol vlastně zabít. Za 20 RM mu dovolil jíst jeho přiděl jídla, které mu měl na příkaz SS odebírat, a dále ho nikdy nebil. Díky označení červeným kolečkem nemusel chodit do práce a místo toho musel celý den stát v pozoru za blokem č. 34.⁸⁵ Ani v tom však nebyl blokáč tak přísný a plnění tohoto nesmyslného rozkazu striktně nevyžadoval.

22. června 1941 napadlo Německo Sovětský svaz a při počátečních úspěších zachvátila nacisty vítězná euforie. Přípravovali plány otrokářského režimu na východě a koncem roku zahájili rasově motivovanou genocidu, tedy vyvražďování evropských Židů.⁸⁶ KT byly zaplaveny novými vězni z obsazeného území SSSR i z dříve okupovaných zemí, kde byly nyní zinscenovány krvavé pacifikační akce.

Příslušníci SS v Sachsenhausenu „oslavili“ začátek války na východě tím, že nechali nastoupit do štráfky dvacet komunistů z tábora a k nim vybrali ještě sedmnáct lidí ze štráfky, mezi nimi i patera Štveráka. Tato skupina cvičila každý den 4 hodiny tzv. sportu a mezi tím stála v pozoru za blokem č. 34, a to až do příchodu prvních ruských zajatců v polovině září 1941, tedy plných 84 dní.⁸⁷ Polovina této skupiny sport nepřežila a zbytek byl strašlivě

---

⁸¹ Štverák, F.: My a smrt, s. 41.

⁸² Štverák, F.: My a smrt, s. 44.

⁸³ Uvažování příslušníků SS i celý zrudný systém KT je šokující. Nejdříve ho málem zabijí, poté ho ale půl roku ošetřují, aby byl následně opět odsouzen ke stejnému mučení a smrti.

⁸⁴ Arnold van Lierop (1897-1942), kněz z diecéze Breda. Do 15.7.1942 vězněn v Sachsenhausenu, poté převezen do Dachau, kde 27.11.1942 zemřel. Viz Hoffmann, B.: A kdo vás zabije..., s. 370.

⁸⁵ Štverák, F.: My a smrt, s. 44.

⁸⁶ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 148.

⁸⁷ Štverák, My a smrt, s. 46.

vyčerpán. Ze S-K byli vězni vybírání také na práce v dolech v Gross-Rosenu,⁸⁸ dokonce i ti s červeným kolečkem. Pater Štverák byl však jako jediný vrácen zpět, neboť esesák Figgert zdůraznil slova svého kolegy: „*Ja, der muss da verrecken und zwar mit allen Ehren.*“⁸⁹ („Jo, ten musí chcípnout tady, a to se všemi poctami.“)

KT sloužily jako popraviště sovětských zajatců,⁹⁰ přičemž mezinárodní úmluvy o zajatcích byly ignorovány. Nacisté se totiž údajně poprvé setkali s politicky a ideologicky smýšlejícím protivníkem, kterého bylo třeba nemilosrdně potírat. Když 12. září 1941 přišli do KT Sachsenhausen první sovětsí zajatci, byli umístěni na většinu bloků štráfky. Dosavadní vězně na S-K přestěhovali, protože nesměli přijít se sovětskými zajatci vůbec do styku. Kvůli tomu byla také vystavěna nová brána mezi blokem č. 10 a 11.⁹¹ I tak se je pateru Štverákovi podařilo skulinami zahlédnout. Těžce zraněné zajatce nikdy neošetřoval a v noci příslušníci SS vyvolávali politické komisaře, a jako první je odváželi na popravu. Následně byli popravováni další zajatci z Rudé armády, celkem asi 12 600 vojáků.⁹²

Při náletech spojeneckých letadel na Berlín mnoho bomb nevybuchlo, a proto bylo z vězňů ustanoveno nové komando na vyhledávání a zneškodňování bomb, tzv. Bombensucher.⁹³ Mnoho vězňů při této práci zahynulo, ale byl při tom těžce zraněn i příslušník SS Figgert, který poté odešel z funkce dozorce ze štráfky, což všichni vězni s velkou úlevou uvítali. K podobnému komandu byl po několika dnech přiřazen i pater Štverák. Skupinu vězňů ze štráfky vyvezli z KT a ubytovali v polorozbořené stodole, kde také spali, a dostali i větší přiděly jídla. Přes den odklízeli sutiny vybombardovaných domů, zřejmě na předměstí Berlína. Přestože to byla práce těžká i nebezpečná, podařilo se jim v ruinách najít nějaké jídlo, cigarety, dokonce i peníze. Po třech dnech však byli odvezeni zpět do Sachsenhausenu. Jeden vězeň v rozvalinách dokonce objevil značný obnos peněz (202 RM),⁹⁴ ale bál se prohlídky od SS, proto je dal pateru Štverákovi, aby je tajně vyhodil z okýnka auta. Ten je však přes velké nebezpečí propašoval do štráfky.

---

⁸⁸ Gross-Rosen, nacistický KT vybudovaný v roce 1940 ve Slezsku; základní kapacita vězňů byla 12 000, v roce 1944 zvýšena na 20 000. Základní tábor měl asi 70 poboček, z nich některé i v českém pohraničí, a tzv. venkovní pracovní komanda. Zahynulo zde asi 40 000 vězňů. In: Kroupa, V. a kol.: Český antifašismus a odboj - heslo Gross-Rosen, s. 120.

⁸⁹ Štverák, F.: My a smrt, s. 48.

⁹⁰ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 148.

⁹¹ Štverák, F.: My a smrt, s. 50.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Štverák, F.: My a smrt, s. 51.

⁹⁴ Tamtéž.

Roku 1941 byla zima velmi krutá a dlouhá, už na podzim napadl sníh a vězni ze štráfky museli každý den stát v pozoru před bloky. Blokáč, který je hlídal, jednoho dne nabídl pateru Štverákovi, že mu za 50 RM dovolí dělat vrátného u brány mezi blokem štráfky a blokem č. 12.⁹⁵ František Štverák tuto funkci přijal a dělal, že se mu podařilo peníze sehnat v táboře, i když použil část ukrytého obnosu. Díky tomu se mohl aspoň částečně schovat před nejhorším počasím. Dokonce se mu podařilo zachránit velitele štráfky Kaisera před potížemi s nadřízeným. Velitel vězeňského tábora provedl nečekanou prohlídku štráfky, pater Štverák ho však u brány hned nepustil dovnitř. Předstíral, že ztratil klíč ve sněhu, rychle vběhl na velitelství a upozornil velitele štráfky Kaisera, který zrovna spal, a klíč mu předal. Kaiser šel nadřízenému otevřít sám a pateru Štverákovi s nadávkami nařídil válet ve sněhu sudy (Hinlegen - jeden ze šesti cviků „sportu“).⁹⁶ Díky tomuto zdržení se na štráfce mezitím všechno připravilo na kontrolu. Po této pomoci mu dal velitel štráfky Kaiser za odměnu teplejší spodní prádlo, jídlo a navíc čtyři přikrývky.⁹⁷ Vězni směli mít pouze dvě, nicméně pater Štverák si nechal navíc pouze jednu a ostatní rozdál spoluvězňům.

František Štverák jako vrátný měl také za úkol hlídat nastoupené vězně ze štráfky, zvláště pak potrestanou skupinu, která musela setrvávat ve dřepch. Proto to zařídil tak, aby řada stojících kryla vězně ve dřepch a oni si mohli aspoň na chvíli odpočinout

2. 5. 3. Poslední půlrok v Sachsenhausenu

Po novém roce vypukla v celém táboře epidemie skvrnitého tyfu, která nejvíce postihla sovětské zajatce. Byla nařízena karanténa, odvěšivení, vězni byli očkováni a proběhla důkladná dezinfekce bloků. Celý tábor nepracoval, vyjma štráfky, kde vězni museli stále chodit v botovém komandu. Po delší době se pater Štverák opět setkal se svým učitelem Figgertem. Nemocný Figgert se chtěl podívat do štráfky a Štverák ho pouštěl dovnitř. Figgert nemohl uvěřit, že stále ještě žije. Pak do štráfky docházel pravidelně a stále mu hrozil výpraskem. Nicméně k němu nikdy nedošlo a naopak sehnal pateru Štverákovi léky, když dostal vysoké horečky, a dovolil mu tři dny ležet.⁹⁸

František Štverák dělal dál vrátného a podle svého svědomí se snažil pomáhat a chránit vězně, jak mohl. Byl svědkem otřesného mučení a zabíjení. Nejčastějším trestem bylo stání na mrazu při nástupu, kdy mnoho vězňů pomrzlo. Jednou se pokusil pomoci mladému

---

⁹⁵ Štverák, My a smrt, s. 51.

⁹⁶ Štverák, My a smrt, s. 52.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Štverák, My a smrt, s. 58.

německému právníkovi, kterého příslušníci SS donutili, aby se sám oběsil. Pater Štverák ho předtím vyzpovídal a jakmile se nešťastník zhoupl na provaze, Štverák přiskočil a pokoušel se ho vzkřísit, což se mu podařilo. Bohužel ho však uviděl jeho bývalý trýznitel esesák Winich⁹⁹ a základní lidská solidarita patera Františka přišla velmi draho. Celých čtrnáct dní musel stát na mraze pod okny velitelů tábora a nakonec dostal 28 dvojnásobných ran býkovcem, které opět statečně vydržel. Po výprasku musel s ostatními potrestanými tři dny sedět ve dřepu v mraze, z čehož všichni dostali zápal plic, pokud neumrzli. Poté se pater Štverák vrátil do štráfky, horečka mu sice poklesla, ale silně ho bolelo v zádech, protože při výplatě býkovcem byly nejvíce zasaženy ledviny.

Na jaře 1942 přišel do štráfky nový vězeň, kněz Theodor Helten z Kolína nad Rýnem.¹⁰⁰ Tohoto starého kněze esesáci obzvlášť mučili, protože je pokaždé úpěnlivě prosil, aby ho nezabíjeli a oni se jeho strachem bavili, schválně na něho mřili pistolemi a vyhrožovali mu. Kvůli němu chtěli také zlomit patera Štveráka. Při výslechu esesáci zavolali patera Štveráka dovnitř, protože se Helten chtěl vyzpovídat, a čekali, že vyslechnou zpověď. Pater František tuto ožehavou situaci vyřešil tak, že latinsky pronesl jenom slova kněžské absoluce (tzn. formulí při rozhřešení hříchů). Esesáky to rozzuřilo, nicméně ho zatím nepotrestali a vylili si vztek na nebohém Heltenovi. Když ho večer odváděli, poradil mu František Štverák, který nemohl snést, jak se před nimi poníží, aby se choval statečně, odhalil hrud' a řekl: „*Strílejte, když máte tolik moci.*“¹⁰¹ Ujišťoval ho, že to esesáci nemyslí vážně, jenom ho straší a nic mu doopravdy neudělají. Tato dobře míněná rada Štveráka málem stála život. Helten toto skutečně druhý den při výslechu udělal, ale esesáci okamžitě poznali, že na to nepřišel sám, a hrozbami ho přinutili, aby jim prozradil, kdo ho navedl. Helten to nevydržel, a pater František byl znovu potrestán 38 ranami býkovcem a do večera seděl venku ve dřepu. Do týdne nešťastný kněz Helten při mučení zemřel.¹⁰²

3. června 1942 byl odveden Gestapem do bunkru k výslechu. Bylo to v době po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a František Štverák se domníval, že při zatčeních a výsleších v Praze padlo jeho jméno, protože se ho vyšetřující neustále vyptávali na zbraně.¹⁰³ Výslechy byly vedeny po tři dny, a to velmi přísně, stejnými metodami jako v Petschkově paláci, avšak pater Štverák nic neprozradil. Ráno 6. června 1942 byl

---

⁹⁹ Štverák, F.: My a smrt, s. 60.

¹⁰⁰ Štverák F.: My a smrt, s. 61.

¹⁰¹ Štverák, F.: My a smrt, s. 62 .

¹⁰² Srovnej: Hoffmann, A kdo vás zabije..., s. 292-293.

¹⁰³ Štverák, F.: My a smrt, s. 65.

vyvolán a spolu se třemi dalšími naložen do policejního auta a vezen na místo popravky. Jeho tři spoluvězni byli skutečně popraveni, ale on byl odvezen do Berlína na nádraží a naložen do policejního vagónu. Přes Lipsko a Norimberk se 12. června 1942 dostal znovu do KT Dachau.¹⁰⁴

Tím se uzavřel téměř dvouletý pobyt patera Štveráka v KT Sachsenhausen. Zakusil tam nesmírné utrpení a několikrát jen o vlasek unikl smrti. Přesto ho čekaly ještě plné tři roky věznění v KT Dachau.

2. 6. Znovu v Dachau

Po počátečních formalitách, které už pater Štverák dobře znal, mu bylo přiděleno číslo 30 400 a dostal se na blok č. 24, tedy už nikoliv do trestného oddílu.¹⁰⁵ V Dachau jinak existovaly tři kněžské bloky - č. 26, kde byli kněží němečtí a část polských, kteří se přihlásili k německé národnosti, a dále bloky č. 28 a č. 30.¹⁰⁶

2. 6. 1. Pokusy s maláří

V koncentračních táborech se prováděly také různé lékařské a pseudolékařské pokusy na věznicích, přičemž v Dachau patřily k nejrozsáhlejším pokusy s maláří. Prováděl je profesor dr. Claus Schilling, který do roku 1936 vedl oddělení tropických nemocí v Berlíně. V penzi se výzkumu věnoval soukromě a od roku 1942 do března 1945 působil v Dachau. Nejdříve byli vybíráni vězni trestného oddílu, pak Rusové a příslušníci jiných národností, z kněží zejména Poláci, několik Němců a také čtyři Češi.¹⁰⁷ Byli vybíráni mladí a především zdraví vězni, kteří se museli nejdříve podrobit lékařské prohlídce, pak jim do těla vpravili infekci a následně byli různými způsoby léčeni.¹⁰⁸

Také František Štverák byl hned první týden vybrán, ale cestou při nástupu do nemocnice se mu podařilo utéci přes drátěný plot, přičemž se však poranil. Nikdo ho ale nehledal a unikl pozornosti, protože v nemocnici zůstali zapsáni jenom zdraví a vhodní pro pokusy, kteří prošli prohlídkou. Písař a blokáč se proto domnívali, že prohlídkou neprošel.¹⁰⁹ Na konci července 1942 se nedávné Štverákovy zranění zhoršilo. Hnisala mu hluboká rána u kostrče. V táborové

---

¹⁰⁴ Štverák F.: My a smrt, s. 66.

¹⁰⁵ Štverák, F.: My a smrt, s. 68.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 220.

¹⁰⁸ Hoffmann, B.: A kdo vás zabije, s. 167.

¹⁰⁹ Srovnej Hoffmann, B.: A kdo vás zabije, s. 168.

nemocnici ho však odmítli ošetřit. Naštěstí mu pomohl český vězeň dr. František Bláha z Jihlavy,¹¹⁰ který vězňům obětavě pomáhal a mnohým zachránil život.¹¹¹

Nedlouho poté se stala další neuvěřitelná náhoda. Starším jejich štuby byl jakýsi Oskar Schad, který surově trestal za každou maličkost. Františku Štverákovi byl však povědomý, nakonec se od něho dozvěděl, že byl jako německý komunista-exulant ve Svěpravicích (patřily do jeho farnosti Chvaly), kde mu pater Štverák dával chléb a cukr a pohřbil jednu jeho přítelkyni.¹¹² Proto ho Schad nechal pracovat v ložnici, kde měl za úkol stlát postele a stal se představeným ložnice. Mohl určovat, kdo kde bude spát, takže pomohl starému a nemocnému knězi, aby mohl spát v prvním patře palandy a ráno za něj stlal lůžko, což bylo podle předpisů velmi náročné. Díky tomu, že stále dostával plat 15 RM, mohl kupovat jídlo a tak vypomoci nejvíc zesláblým vězňům. Poté byl František Štverák přeložen na blok č. 30. Jednu štubu obývali polští kněží, druhou čeští. Zde se také mimo jiné setkal s knězem Bedřichem Hoffmannem.¹¹³ Vzniklo mezi nimi pevné přátelství, jeden na druhého se mohl plně spolehnout. Dále připomíná např. jezuitu Adolfa Kajpra.¹¹⁴ Celkem uvádí krátké portréty více než třiceti českých kněží a především si všímá jejich charakteru a ochoty pomáhat ostatním spoluvězňům, která u nich výrazně převažovala. Přesto se našlo i pár výjimek, které pater Štverák odsuzoval, nikdy se však nemstil. Na bloku č. 26 byli němečtí kněží, kteří měli podmínky lehčí;¹¹⁵ na tomto bloku byl ubytován i český kněz, po matce Němec, Josef Plojhar.¹¹⁶

---

¹¹⁰ MUDr. František Bláha (1896-1979), lékař, publicista, politický činitel. Na jaře 1939 vůdčí organizátor sokolského odboje; 1939-1945 vězněn v KT Dachau. Jeden z hlavních svědků v procesu s nacistickými zločinci z KT Dachau v listopadu 1945. V letech 1948-1952 ředitel Všeobecné nemocnice v Praze. 1946-1948 člen Českosl. soc. demokracie, 1948-1949 člen ÚV KSČ, pak do roku 1954 náhradník ÚV KSČ a poslanec Národního shromáždění. In: Tomeš, J.: Český biografický slovník XX. století, I. díl (A – J), s. 100.

¹¹¹ Hoffmann, A kdo vás zabije, s. 160; Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 274.

¹¹² Štverák, F.: My a smrt, s. 69.

¹¹³ Bedřich Hoffmann, (nar. 1906), farář z Horní Bečvy. Zatčen v červenci 1940, do října 1940 v policejní vazbě v Brně a ve Vídni, od 6.11.1940 v Dachau, od 11.12.1940 v Buchenwaldu, od 3.10.1941 opět v Dachau. In Hoffmann, B.: A kdo vás zabije, s. 332. Bedřich Hoffmann po celou dobu v Dachau shromažďoval evidenční materiály o vězněných kněžích, které tajně posílal do své farnosti v Horní Bečvě, nebo je do konce války ukrýval v táboře (např. na plantážích). Hned po osvobození KT Dachau mohl sepsat velmi cenné svědectví o vězněných a utrpení kněží v tomto koncentráku. (Viz kniha A kdo vás zabije....?)

¹¹⁴ Adof Kajpr (1902-1959), kněz Tovaryšstva Ježíšova, redaktor. Zatčen v březnu 1941, vězněn v Praze na Pankráci a v Terezíně, od září 1941 v KT Mauthausenu, od května 1942 v Dachau až do osvobození. Po válce v Praze redigoval týdeník pro mládež Dorost, pak časopis Katolík. V roce 1950 zatčen a v dubnu 1950 v monstrprocesu Machalka a spol. odsouzen na 12 let. Zemřel ve věznici v Leopoldově. In: Vodičková, Stanislava: Uzavírám vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinála Berana, Brno 2009, s. 80.

¹¹⁵ Štverák, F.: My a smrt, s. 75.

¹¹⁶ Josef Plojhar, (1902-1981), kněz, český politik, představitel Československé strany lidové. 1925 vysvěcen na kněze, kaplan v Rudolfově u Českých Budějovic. Zatčen 1. září 1939, vězněn v Linci a v KT Buchenwald, od května 1942 v Dachau až do osvobození. V letech 1945-1969 poslanec Národního shromáždění, od února 1948 místopředseda ČSL, 1951-1968 předseda ČSL; v letech 1948-1968 ministr zdravotnictví, 1951-1968 předseda Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva, resp. Mírového hnutí katolického duchovenstva. In: Malá československá encyklopedie, IV. díl (M-Pol), Praha 1986, s. 927.

2. 6. 2. Válečné nasazení vězňů z KT

Již v zimě 1941/1942 se Německo dostalo do válečných potíží. Blesková válka na východní frontě se zastavila, neúspěchy se dostavily i v Severní Africe a do války vstoupily Spojené státy. Rychlé vystupňování válečné produkce se stalo základní existenční otázkou Německa. Zbrojní problémy měly být vyřešeny bezohledným využitím občanů okupovaných zemí a vězňů koncentračních táborů.¹¹⁷

Také všichni vězni z KT Dachau byli zapojeni do válečné výroby. Věznění kněží pracovali nejčastěji na tzv. plantážích, pod surovým dohledem kápů. Práce to nebyla tak těžká, ale za to vyčerpávající. S krátkou přestávkou v poledne museli ráno od šesti hodin do půl sedmé večer klečet v řádcích a plít. Mnoho vyčerpaných, hladových vězňů s oteklýma nohama, trvale v mokru a zimě to zaplatilo životem. S pomocí Karla Kašáka¹¹⁸ se Františku Štverákovi podařilo dostat na plantáži do jiného pracovního komanda, které trhalo a sušilo květy léčivých bylin. Denně jich musel každý vězeň odevzdat 18 kilogramů.¹¹⁹ Práce to nebyla lehká, ale patera Štveráka nejvíce trápila rána na levé noze, další následek jeho útěku před pokusy s malárií. Na ošetřovně nebyl přijat a naopak donucen jít znovu do práce. 8. listopadu 1942 se Štverák znovu pokusil domoci ošetření v revíru. Tentokrát ho přijali a zhnisanou ránu po celé příčné délce chodidla zběžně ošetřili, přesto musel okamžitě odejít na plantáž, kam se stěží dobelhal. Naštěstí mu opět pomohl Karel Kašák a zařídil, že mohl deset dní ležet na ošetřovně. Po deseti dnech se znovu musel hlásit v práci, i když nohu neměl zahojenou a při ranním apelu omdlel. Naštěstí byl přidělen k pracovnímu komandu, které sušilo květiny a za tím účelem je zavěšovalo ve svazcích na půdě. Tajně se mu podařilo místo práce na půdě spát a tak aspoň trochu načerpat síly. Jeden jeho spoluvězeň ho hlídal a kryl.

Dále se zde setkal s rektorem arcibiskupského semináře a profesorem pastorální teologie ze svých studií na Teologické fakultě v Praze Dr. Josefem Beranem.¹²⁰ Poutalo je vřelé

---

¹¹⁷ Zámečnick, S.: To bylo Dachau, s. 193.

¹¹⁸ Karel Kašák (1906-1991), žurnalista, redaktor Českého slova, zatčen již červnu 1939 v rámci represálií v Kladně jako odvetu za vraždu německého policisty studenty Smudkem a Petrem. Od září 1939 v KT Dachau, kde byl zařazen do komanda na plantáže. V prosinci 1939 byl přezazen do komanda botanických malířů, kteří měli za úkol vydat herbář. Díky tomu byli tito vězni vybaveni mimořádnými privilegii - např. jídlo dostávali z jídelny SS, samostatné ubytování atd. V roce 1943 byly vytvořeny dvě 3-4 členné skupiny botanických malířů, jednu z nich vedl Kašák. V září 1943 byla Kašákova vazba změněna a stal se civilním zaměstnancem, s určitým omezením volnosti pohybu. Jeho kontakty s vězni zůstaly zachovány a mnohým pomohl. Od září 1940 do května 1945 pořizoval tajně záznamy, které se staly cenným svědectvím. In: NA Praha-fond: ÚV SPB, Praha - Karel Kašák-pozůstalost.

¹¹⁹ Štverák, F.: My a smrt, s. 76.

¹²⁰ ThDr. Josef kardinál Beran, (1888 – 1969), jedna z nejvýraznějších osobností katolické církve druhé poloviny 20. století. Univerzitní profesor a rektor kněžského semináře v Praze-Dejvicích. Zatčen 6.6.1942, Praha-Pankrác, Terezín, od 4.9.1942 do osvobození v KT Dachau. 4.11.1946 jmenován pražským arcibiskupem, od 19.6.1949 do 21.5. 1963 v internaci, poté v exilu v Římě, 1965 jmenován kardinálem, zemřel 17.5.1969. In: Vodičková, Stanislava: Uzavírám vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinál Berana, Brno 2009.

přátelství, sám pater Štverák ve vzpomínkách přiznává, že mu byl otcem i vzorem kněze. Nikdo mu neřekl jinak než Josífku nebo přezdívkou Beránku.¹²¹ Při prvním setkání na kněžském bloku č. 28 měl Josef Beran roztrženou pravou nohavici kalhot, od stehna až po koleno, František Štverák mu ji zašil se slovy: „Josefe, z Tebe udělám pořádného kriminálního.“¹²² A svůj slib dodržel, neboť ho po celou dobu jeho pobytu v Dachau jako praktický člověk chránil a pomáhal mu. Například polští kněží, kteří vykonávali dozor nad českými, nutili Josefa Berana každý den po návratu z práce, aby přestýlal lůžko. Když už se to stalo potřetí, pater Štverák jeho lůžko ustlal sám a jako zkušený kriminálník naprosto perfektně. Přesto znovu Josífka nutili, aby lůžko přestlal. To už pater František nevydržel a ostře se ohradil. Od té doby si už na Josefa Berana nikdo nedovoľoval.¹²³

2. 6. 3. Změny v KT Dachau

1. září 1942 byl jmenován novým velitelem tábora SS-Sturmbannführer Martin Weiss, který v Dachau zavedl mírnější režim.¹²⁴ Zakázal trest bití a zbytečného šikanování, trest vyvěšování, ale naopak více uplatňoval výprask býkovcem. Zrušil polední apel, ranní a večerní zkrátil z jedné hodiny přibližně na deset minut, především ale zrušil S-K a povolil zásilky potravin vězňům.¹²⁵

Na zimu se pateru Štverákovi podařilo začlenit do pracovního komanda pod střechou a to do výroby vitamínů, spolu s jezuitou Adolfem Kajprem, Dr. Beranem a několika dalšími kněžími. Výroba vitamínu C vypadala podle vzpomínek patera Štveráka následovně: „Kdyby Vám někdo přišel s vitamíny, milý čtenáři, žeňte ho z domu. Teprve v lágru jsem se dozvěděl, co je to za bezcenné svinstvo. Vitamin se dělal asi takto: Z mečíků, neboli gladiol se lisovala šťáva a sice pouze z listů, které obsahují nejvíce vitamínu C. Tato šťáva se destilovala, potom pulverisovala. Směs 106 kg vitamínu C vypadá takto: cca 70 kg stolní soli, 3 kg loje (ten jsme snědli), 27 kg různých rozemletých sušených previtů jako: Libstock, cibul, česnek, mrkev, celer, marjánka atd. a nakonec 9-11 porůznu čistého prášku vitamínu C. To všechno se smíchalo nejprve na míchačce dřevěné, potom míchačce bubnové a jedné elektrické ruční

---

¹²¹ Štverák, F.: My a smrt, s. 78.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Štverák, F.: My a smrt, s. 79.

¹²⁴ Od dubna 1940 působil jako velitel pracovního tábora v Neuengamme. Tam měli vězni zrekonstruovat a rozšířit cihelnu, aby dosáhla produkce až 400 milionů cihel ročně, postavit kanál pro jejich dopravu a za tím účelem zregulovat rameno Labe. Při těžké práci, ve vyčerpávajících podmínkách a za krutého režimu zde zahynulo mnoho vězňů, byli však doplňováni stále novými, především z Dachau. Hlavním cílem však bylo skutečné zvýšení produktivity práce, takže za týrání a „plýtvání“ pracovní silou byl Weiss nadřizovanými kárán. To byl hlavní důvod, proč zavedl v Dachau mírnější režim. In: Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 207-208.

¹²⁵ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 208.

obsluhou a čáry, máry, zázračný vitamín jest tady.“¹²⁶ Práce to sice byla také namáhavá, když například museli nosit těžké pytle se solí nebo ručně obsluhovat míchací stoj, hlavně však byli v teple a nikdo je při práci nebil a nehonil jako dřív. Díky povolení balíčků pro vězně, dostával také František Štverák už od listopadu 1942 z domova jídlo. Až do osvobození z KT se vždy poctivě děлил se svými kamarády, především s Josefem Beranem, což jejich přátelství ještě upevnilo.

Před Vánoce 1942 se čeští, holandští a francouzští kněží přestěhovali na blok č. 26,¹²⁷ kde již byli ubytováni kněží němečtí, a zůstali zde až do osvobození. Pravidelně jim byl vyplácen jejich plat, a tak si mohli kupovat v kantýně jídlo. Na bloku 26 byla v jedné štubě také zřízena prostá kaple,¹²⁸ kde se mohla sloužit mše. Pater Štverák se jí po dlouhé době mohl zúčastnit. Vánoce 1942 prožili v naději na lepší a klidnější časy, se vzpomínkami na svoje blízké.

2. 6. 4. Rok 1943 v Dachau

Po Novém roce však v KT Dachau propukla epidemie břišního tyfu. Byla vyhlášena karanténa a v pracovních komandech se nepracovalo. Nemocné do táborové nemocnice však přijímali jen s výhradami. František Štverák se spolu s dr. Beranem několikrát hlásil k lékařské prohlídce. Josefa Berana přijali na revír až na třetí pokus, ale patera Františka, i když měl vysokou horečku, poslali zpátky. Nikdo si ho sice nevíšimal a mohl ležet, ale v ložnici byla zima, a tak proležel celý den v obytné místnosti na zemi u kamen. Trpěl vysokými horečkami a křečemi v břiše, velmi zeslábl a zhubnul. Napsal domů dopis, v kterém naznačil, že onemocněl tyfem. Trvalo však měsíc, než konečně dostal z domova balíček s lékem proti tyfu, který mu okamžitě zabral. Také díky očkování ze Sachsenhausenu neprodělal jeho nejhorší variantu. Dále mu jeden kamarád opatřil česnek, z něhož si každý den mohl v hrnku z domova vařit polévku, která působila preventivně proti nákaze. Děлил se jako vždy s ostatními nemocnými a podařilo se mu sehnat i nějaké jídlo navíc. Personál táborové nemocnice ze strachu před nákazou nechtěl nemocné ošetřovat, proto byli vybráni dobrovolníci z řad římsko-katolických kněží, kteří nemocné obětavě ošetřovali. Z lékařů to

---

¹²⁶ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 80.

¹²⁷ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 81.

¹²⁸ Zámečník, S.: *To bylo Dachau*, s. 140.

byl jediný MUDr. František Bláha.¹²⁹ Nakonec se přes velmi kritický stav všichni nemocní čeští kněží uzdravili. Pater Štverák se nejvíce těšil se shledání s Josefem Beranem.¹³⁰

Za blokáče dostali nového německého vězně, který s nimi jednal slušně. Dokonce se postavil nadřízeným a odmítl vyplácet provinilým spoluvězňům 25 ran býkovcem.¹³¹ Dobu karantény si jinak krátili vyprávěním svých příhod i anekdot.

Po skončení karantény 15. března 1943¹³² nastoupili opět do práce. Spolu s Adolfem Kajprem znovu pracoval u výroby vitamínu C, ale zanedlouho bylo toto komando dočasně zrušeno. Utvořilo se nové pracovní komando, kde požadovali znalost němčiny a psaní na stroji. Šlo o velmi výhodné komando, protože pracovali uvnitř, s volnými sobotami i veškerými dny, kdy byli příslušníci SS mimo tábor. Pater Štverák se nejprve dobrovolně přihlásil a byl i vybrán, ale pak se „ke své hrůze“ dozvěděl, že by se musel zabývat vyplácením všech příslušníků SS pro celé Bavorsko.¹³³ To rozhodně odmítl a raději šel pracovat na plantáž, i když to byla práce těžší, a přesazoval malé sazeničky různých bylin ze skleníků na venkovní pole. I tady měl štěstí. Kápo vězně do práce nijak nehonil, místo toho spal na půdě skleníků, a dokonce to dovoľoval i ostatním. 13. června 1943 spal pater Štverák spolu se třemi mladými Rusy na půdě a náhodou na ně přišli příslušníci SS. Rusové ještě stačili utéct, ale patera Štveráka si okamžitě zjistili a chtěli ho potrestat. Poměry se však od dřívějších dob skutečně změnily, navíc se jeho kápo za něho přimlouval. Protože ale pater Štverák odmítl prozradit ostatní tři provinilce, byl nakonec po třech týdnech za trest poslán do nejtěžšího komanda, musel nakládat koks do vagónů.¹³⁴ I zde však byly podmínky snesitelné, kápoové si vězňů v podstatě nevšímali. Sami už cítili nejistotu a nejspíš se báli konce.

Asi po týdnu přešel František Štverák opět do komanda II. skleníků, a krátce nato, už jako zaběhnutý odborník, znovu na výrobu vitamínu C, tentokrát lisoval šťávu z gladiolů. Jeho skeptický pohled na účinnost tohoto vitamínu se však nezměnil.¹³⁵

29. června 1943 uplynulo přesně deset let, co byl vysvěcen na kněze. Na výroční den jeho první mše svaté, 2. července, mu rakouský kněz, který měl na starosti provizorní kapli v bloku č. 26, umožnil sloužit mši. U oltáře mu asistoval dr. Beran, Bedřich Hoffmann a další dva

---

¹²⁹ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 84.

¹³⁰ „*Jak rád jsem opět uviděl Jozífka Beránka, může si každý představit. Vždyť s ním se mi vrátilo kus mého já, s ním vrátil se mi můj druhý táta.*“ In: Štverák, F.: *My a smrt*, s. 84.

¹³¹ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 86.

¹³² Zámečník, S.: *To bylo Dachau*, s. 214.

¹³³ Štverák, S.: *My a smrt*, s. 87.

¹³⁴ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 88.

¹³⁵ „*Pro mne, za mne, ať si říká lékařská věda co chce, ať mi dokazuje, že jsem největší idiot nebo hlupák, já na vitaminy od této chvíle nevěřím a za nejlepší vitamin prohlašuji uzené kolínko s bramborovým knedlíkem, zelím a ¼ litrem ryzlinku. Svět mnohdy chce být klamán - ergo fallitur.*“ (- ať je tedy klamán). In: Štverák, F.: *My a smrt*, s. 91.

čeští kněží. Pater Štverák mši obětoval za rodiče, vlast a národ. Poté mu ještě Josef Beran ve skromných podmínkách vystrojil slavnostní snídani.¹³⁶

Poměry v KT Dachau se dále uvolňovaly. V dubnu 1943 bylo vězňům dokonce dovoleno hrát kopanou. Část obávaného Appelplatzu byla proměněna na fotbalové hřiště a vytvořily se různé fotbalové týmy, podle národnostního principu nebo vlivných komand (nejlepší bylo komando kuchyně).¹³⁷ Také čeští kněží vytvořili jedno poměrně úspěšné mužstvo. Pater Štverák se kvůli svému zranění plic nemohl do hry zapojit, nicméně se angažoval jako nadšený divák a fanoušek. Z okruhu kněží fandil mimo jiné také Josef Plojhar.¹³⁸ Ostatně fanoušci se našli i mezi některými kápy, kteří k nadaným fotbalovým vězňům přistupovali shovívavě. Probíhaly i další kulturní akce, např. divadelní představení, scénky, které organizovaly především polští vězni, párkrát byly dokonce promítány německé filmy.¹³⁹

Ke konci roku 1943 přišli do KT noví čeští kněží. Díky starým a zkušeným „kriminálíkům“, kteří je chránili a pomáhali jim, se mnohým podařilo přežít. Pater Štverák především vzpomínal na svého dobrého kamaráda kaplana Josefa Kosa.¹⁴⁰ Tak se pomalu přiblížily další Vánoce, pro patera Štveráka již čtvrté, které prožil v koncentracích. Opět vzpomínal na svou rodinu, své blízké i mrtvé kamarády, v tomto období to bylo nejbolestivější. Čeští kněží také zašli na jiné bloky k českým vězňům, ke kterým měli krátkou promluvu.

2. 6. 5. Rok 1944 v Dachau

Výroba vitamínů pomalu skončila a Františku Štverákovi se podařilo zařadit do pracovního komanda na výrobu papírových sáčků pro pepřový mlýn a skleníky. Podle jeho vzpomínek to bylo nejlepší komando, které v koncentráku zažil. Pracoval v teple a klidu, nikdo je nehonil, pouze museli odevzdat stanovený počet sáčků. Dokonce si mohl uvařit polévku z masových kostí.¹⁴¹ Jen občas je vyrušily nálety spojeneckých letadel, které byly čím dál častější; přitom museli vězni vždy vyběhnout ven na pole.¹⁴²

Rychle se přiblížily Vánoce 1944 a tentokrát již přinášely větší naděje na konec války a osvobození. Avšak stejně jako v mnoha dalších koncentračních táborech propukla ke konci

---

¹³⁶ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 93.

¹³⁷ Zámečnick, S.: *To bylo Dachau*, s. 213.

¹³⁸ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 94.

¹³⁹ Zámečnick, S.: *To bylo Dachau*, s. 216.

¹⁴⁰ Josef Kos (1916-1945), administrátor v Kolíně, zatčen v červnu 1943 a internován v klášteře v Zásmukách. Od srpna 1943 v Praze na Pankráci, poté v Terezíně, od listopadu 1943 v Dachau, kde zemřel 28.3.1945. In Hoffmann, B.: *A kdo vás zabije...*, s. 344.

¹⁴¹ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 104.

¹⁴² Štverák, F.: *My a smrt*, s. 105.

války i v Dachau epidemie skvrnitého tyfu. KT Dachau byl neúnosně přeplněn, navíc přicházeli stále další podvyživení vězni. K tomu se přidaly naprosto nevyhovující hygienické podmínky, všude řádily vši, hlavní přenašeči nemoci. Vězni nedostali ani základní prostředky na dezinfekci, neměli možnost si vyměnit prádlo a oblečení, chybělo jídlo a pití. Pateru Štverákovi se podařilo sehnat sérum proti skvrnitému tyfu, přesto se však nakazil a trvalo několik týdnů, než se uzdravil. Nemocní byli přemístováni ze sudých bloků na liché, nejvíce byl postižen blok č. 25.¹⁴³ Do táborové nemocnice přijímali pouze ty s červenými skvrnami, což je viditelný důkaz nemoci už v jejím posledním stádiu. Nemocné neměl kdo ošetřovat, všichni se báli nákazy. Jako jediní se přihlásili katoličtí kněží, z českých např. Bedřich Hoffmann, o kterého měli kamarádi velký strach. Tyfem se sice nakazil, ale nakonec se uzdravil. Jiný osud potkal dalšího dobrého kamaráda Josefa Kosa, který se také dobrovolně přihlásil k ošetřování, ale na nákazu zemřel.

2. 7. Osvobození KT Dachau

Už v roce 1944 začali nacisté před postupující frontou vyklízet první koncentrační tábory jak na východě, tak i na západě. Od ledna 1945 pak začaly být vypravovány masové pochody nebo transporty smrti. Vězni neschopní pochodu, slabí, invalidní byli likvidováni přímo v táborech buď v plynových komorách nebo byli postříleni. Mrtvoly se spalovaly nebo ukládaly do hromadných hrobů. V zimě 1945 se nacistům už všechno hroutilo pod rukama, panoval chaos a nejednotnost také v otázce likvidace KT. Probíhalo jednání o záchraně vězňů s Červeným křížem a z KT Dachau se tak 4. dubna 1945 podařilo dostat všechny norské a dánské vězně. Souběžně s tím ale probíhala likvidace tzv. invalidních vězňů a přípravy k hromadnému vyvraždění všech vězňů.¹⁴⁴ Evakuace Dachau, jako jednoho z posledních táborů, byla zahájena až 26. dubna 1945. Přestože se zde nalézala plynová komora, nebyla nakonec využita.¹⁴⁵

Táborem se šířily zprávy, že vězni zde již dlouho nezůstanou, ale také obavy, že je všechny postřílejí. Přestalo se zde pracovat a přicházeli sem další vysílení a zubožení vězni z ostatních koncentračních táborů.

---

¹⁴³ Štverák, F.: *My a smrt*, s. 106.

¹⁴⁴ Zámečník, S.: *To bylo Dachau*, s. 307.

¹⁴⁵ Stanislav Zámečník se domnívá, že hlavním důvodem byly potíže se spalováním; vzhledem k blízkosti Mnichova by se tam totiž šířil zápach, navíc Spojenci kontrolovali vzdušný prostor. Krematorium bylo plně vytíženo spalováním zemřelých, a k tomu v březnu došla zásoba uhlí. Viz Zámečník, S.: *To bylo Dachau*, s. 305.

V dubnu 1945 byli Američané již v Bavorsku a příslušníci SS tábory urychleně vyklízeli. V Dachau byl kritický stav, nikdo nevěděl, co se bude dít. 24. dubna 1945 vytvořilo vedení tábora z šedesáti německých vězňů tzv. pomocnou policii k udržování pořádku, její počet byl v příštích dnech rozšířen i o zahraniční vězně.¹⁴⁶ V ní se zároveň začalo formovat jádro hnutí odporu proti případným likvidačním akcím SS.¹⁴⁷ Členem této policie se stal i pater Štverák a celé dny i noci držel hlídky.

26. dubna byl vypraven první evakuační transport asi osmi a půl tisíce lidí (Němci, Rusové a Židé), za šest dní byli osvobozeni americkou armádou u Waakirchenu, jižně od Mnichova.¹⁴⁸ 28. dubna dorazil do Dachau železniční transport z Buchenwaldu, vypravený již 7. dubna, jenž čítal čtyři a půl tisíce lidí. Do Dachau však přijely už jako mrtvoly, přežilo jich sotva pár desítek.¹⁴⁹

Zatím okolo tábora zuřila střelba a tábor samotný se zmítal ve smrtelné agonii. „*Jest totiž strašné procházet táborem v noci nebo ráno. Co vidíš? Kolem celého revíru mrtvola vedle mrtvoly - lidské trosky, kost a kůže. Leží na zemi jen tak nazí - bojovníci za právo a jaro národů, zavraždění hladem a nemocemi. Jsme sice otrlí, jsme zvyklí vidět mrtvoly, ale takovéto množství vidět přeci jen nejsme a máme husí kůži při procházení táborem - na těle. Jídla jest málo a vůbec rozšiřuje se zpráva, že jídlo za dva tři dny nebude vůbec. Není prostě z čeho vařit.*“¹⁵⁰

František Štverák spolu s táborovou policií opět hlídkoval celou noc. K ránu 29. dubna 1945 příslušníci SS opustili tábor, pár jich zůstalo na hlavní strážnici a všech sedm strážních věží bylo obsazeno, na každé bylo osm mužů s dvěma kulometry.¹⁵¹ K táboru se blížila rota americká pěchoty, vedená plukovníkem F. L. Sparksem, velitelem 3. praporu 157. pluku 45. pěší divize.¹⁵² Střelba se ozývala z bezprostředního okolí tábora, který byl obklíčován ze dvou stran. Američtí vojáci nejdříve narazili na vlak mrtvých z Buchenwaldu, což s nimi mocně otfásl, nehledě na ostatní hrůzy uvnitř tábora.

Pamětníci přímé osvobození KT líčí poněkud rozdílně, zde uvádím pouze svědectví patera Štveráka. V táboře panovalo vzrušené očekávání, ale okolo páté hodiny odpoledne byl vydán rozkaz, aby se všichni vězni schovali na bloky. Okolo půl šesté se šest amerických vojáků chladnokrevně vydalo přes volné prostranství tábora ke strážní věži B a vyzvalo příslušníky

---

¹⁴⁶ Zámečník, St.: To bylo Dachau, s. 315.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Zámečník, St.: To bylo Dachau, s. 318.

¹⁴⁹ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 319 – 321.

¹⁵⁰ Štverák, F.: My a smrt, s. 109.

¹⁵¹ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 323.

¹⁵² Tamtéž.

SS, aby se vzdali. Ti vzápětí vyšli s rukama nad hlavou, ale došlo přitom k drobnému incidentu, když jeden esesák patrně provedl podezřelý pohyb, jako by chtěl vystřelit, a američtí vojáci je všechny postříleli.¹⁵³ Postupně zabrali všechny strážní věže a celý prostor tábora. KT Dachau byl konečně osvobozen. Vězni vybíhali z bloků a nad bránou do tábora zavlály vlajky všech evropských národů, kteří zde měli vězněné své příslušníky, poté byly vyvěšeny i nad jednotlivými bloky. Mnozí se vrhali na hospodářské budovy i plantáže a rabovali. Kápoové byli Američany hned vzati do vazby, pokud se na ně vězni nevrhli a neubili je. První mši sv. v kapli v osvobozeném táboře sloužil český kněz Bedřich Hoffmann.¹⁵⁴ Takto na osvobození vzpomíná pater Štverák: „Byla to opravdu krásná noc 29. dubna 1945. ...Nespali jsme, pouze leželi na zádech a vzpomínali, děkující Pánu Bohu, že ukončil naše trápení, že ukončil naše vraždění a vyhnanství. A na druhé straně prolétala hlavou úvaha za úvahou. ...Nebe jest plno zlověstných mraků. To, co nazývá občanský svět mírem, jest jenom dočasný klid zbraní. Pravý mír je zapotřebí založiti v srdcích národů. Pravý mír může zjednati jenom víra a úcta k evangeliu Kristovu. ... Tak asi jsem rozvažoval já - kněz Kristův a pevně jsem si umiňoval, že pro toto království chci ještě více pracovat, pokud moje síly budou stačit.“¹⁵⁵

2. 8. Návrat do vlasti

V táboře ve spolupráci s Američany působil Mezinárodní vězeňský výbor, před kterým stálo mnoho náročných úkolů - zajistit pořádek, zásobování a hygienické podmínky, pohřbít tisíce rozkládajících se mrtvol, rozptýlit z přeplněného tábora část vězňů do jiných objektů, připravit repatriaci.¹⁵⁶ K tomu bylo třeba sepsat repatriční seznamy, a proto se hledali písaři na psací stroje. Pater Štverák se přihlásil, a hned první den narazil na jméno svého kamaráda a spolupracovníka z odboje - Josefa Klímu. Nebylo však lehké najít ho mezi téměř 65 000 vězni, přesto se nakonec potkali u táborové policie.¹⁵⁷ Mezitím byl na Appelplatzu vystavěn velký oltář s křížem, kde se každodenně sloužily mše. 3. května 1945 oslavili svůj státní svátek slavnostní mši Poláci a 8. května bylo slouženo slavnostní Te Deum.¹⁵⁸ Dále pak český

---

¹⁵³ Štverák, F.: My a smrt, s. 110.

¹⁵⁴ Hoffmann, B.: A kdo vás zabije..., s. 306.

¹⁵⁵ Štverák, F.: My a smrt, s. 110 - zkráceno.

¹⁵⁶ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 327.

¹⁵⁷ Štverák, F.: My a smrt, s. 112.

¹⁵⁸ Hoffmann, B.: A kdo vás zabije..., s. 306.

kněz Josef Plojhar celebroid velké requiem za mrtvé a umučené vězně. Později mohl za své mrtvé kamarády mši sv. sloužit i pater Štverák.¹⁵⁹

20. května 1945 byli čeští vězni znovu odvšiveni, vykoupáni a dostali nové šaty - zbylé uniformy SS. Vraceli se ve třech skupinách a pater Štverák vyjel hned s první 21. května 1945.¹⁶⁰ Ve vojenských nákladních projeli jihozápadním Německem a v Plzni přesedli na vlak, který je dovezl do Prahy. Ráno 22. května se nejprve vypravil ke svému bratrovi, který bydlel s rodinou na Smíchově. Radostné setkání mu však zkalila zpráva, že jeho otec se prý nervově zhroutil a byl postižen slabým záchvatem mrtvice. Proto hned vzápětí odjel do Českého Brodu ke svým rodičům, s nimiž se šťastně shledal. Hned druhý den přijížděly návštěvy z jeho farnosti ve Chvalech, z Horních Počernic i Svěpravic. Farníci ho doslova uprosili, aby se k nim zase vrátil. Poté navštívil kapitulního vikáře Dr. Bohumila Opatrného, který ho v březnu 1937 do Chval instaloval, a nyní ho k 1. červnu 1945 jmenoval sekretářem líbeznického vikariátu.¹⁶¹

10. června 1945 přijel pater Štverák s velkou slávou do své farnosti ve Chvalech. Lidé pro něho a jeho rodinu vypravili dvě vyzdobená auta a slavně ho přivítali, poté sloužil mši svatou a vedl průvod Božího těla. Od 1. července 1945 nastoupil do farnosti ve Chvalech definitivně.¹⁶² Chtěl si k sobě na faru vzít i rodiče, což ale znemožnili tamní nájemníci. Přestože arcibiskupská konzistoř vydala dvakrát příkaz k jejich vystěhování a od MNV v Horních Počernicích dostali přidělen náhradní byt, odmítli se vystěhovat a pro jeho rodiče byt neuvolnili.¹⁶³ Rodiče patera Štveráka se nakonec odstěhovali do severozápadních Čech ke své dceři do obce Pokratice u Litoměřic.

Svou první část vzpomínek skončil modlitbou o pomoc a požehnání od Boha, aby mu dal sílu a vytrvalost v jeho službě lidem a především Jemu.

2. 9. Soud se zločinci z KT Dachau v listopadu 1945

Nacistické Německo bylo drtivě poraženo, ale stále se nad ním vznášela pachů zločinů, které neměly v lidských dějinách obdoby a které neměly zůstat bez trestu. Vítězné mocnosti se rovněž chtěly vyvarovat osudových chyb Pařížské mírové konference a versailleského mírového systému po první světové válce, a proto ustavily Mezinárodní vojenský tribunál (IMT). Vznikl na základě dohody vítězných mocností 8. srpna 1945 v Londýně. Jeho úkolem

---

¹⁵⁹ Štverák, F.: My a smrt, s. 113.

¹⁶⁰ Štverák, F.: My a smrt, s. 114.

¹⁶¹ Soukromý archiv ing. Pavlíny Thonátové.

¹⁶² Štverák, F.: My a smrt, s. 116.

¹⁶³ Tamtéž.

bylo stíhat a potrestat hlavní válečné zločince evropských zemí Osy. Činnost Mezinárodního vojenského tribunálu byla zahájena přípravným zasedáním v Berlíně 9. října 1945 a samotné soudní přelíčení začalo 20. listopadu 1945 v Justičním paláci v Norimberku. Byli souzeni nejen jednotliví představitelé nacistického režimu, ale také skupiny a organizace, které svými cíli a prostředky sloužily válečným zločinům (SS, SA, NSDAP, Gestapo). Žaloba byla vznesena ve čtyřech základních bodech: Spiknutí proti míru, příprava a provádění dlouholetého plánu a komplotu, jehož cílem bylo spáchat zločiny proti míru, a příprava útočné války, porušení smluv dohod a závazků mezinárodního práva; válečné zločiny podle definice haagské a ženevské konvence a zločiny proti lidskosti.¹⁶⁴ Po 403 veřejných sezeních ukončil Mezinárodní vojenský tribunál svou činnost 1. října 1946 vynesením konečných rozsudků.¹⁶⁵

Obdobně probíhaly soudy s nacistickými válečnými zločinci na nižší úrovni. Ale především bylo třeba se vyrovnat s jedním z nejhorších nacistických zločinů, s hromadným vražděním v koncentračních, vyhlazovacích ale i pracovních táborech. Jedním z nich byl právě soud s bývalým vedením KT Dachau. Přes léto 1945 se zajišťoval důkazový materiál, bývalí příslušníci SS byli soustředěni v objektu KT Dachau, jejich počet se pohyboval okolo dvaceti tisíc,¹⁶⁶ v celách bunkru byli uvězněni bývalí velitelé KT. V říjnu 1945 dostal pater Štverák povolání od ministerstva vnitra, neboť si ho anglo-americká sekce pro vyšetřování a souzení válečných zločinců vyžádala, aby se jako jeden ze čtyř československých svědků zúčastnil připravovaného procesu v Dachau.¹⁶⁷

Do Dachau s ním odjel ještě pater Bedřich Hoffmann, Dr. František Bláha a Dr. Norbert Frýd,¹⁶⁸ bývalý vězeň pobočného tábora v Kauferingu.¹⁶⁹ Všichni čtyři svědci se shodli, že to byl vskutku zvláštní pocit stanout opět v místech, kde zažili tolik utrpení. Pater Štverák se zašel podívat i na místo hromadných hrobů (návrší Leitenberg),¹⁷⁰ kde vzpomínal a modlil se za své bývalé kamarády i ostatní oběti a zároveň slíbil, že se vynasnaží ze všech sil, aby jejich vrazi byli spravedlivě potrestáni. Přesto na něj dolehla „tíže“, jak se vypořádat s tak strašnými

---

¹⁶⁴ Uhlíř, Jan: Obžalování z Norimberka. In: Historický obzor IX.-X./1996, s. 194.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Hoffmann, B.: A kdo vás zabije..., s. 308.

¹⁶⁷ Štverák, F.: My a smrt. Dodatek - Soud nad válečnými zločinci v Dachau 1945, rukopis - dodatek, s. 1.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Vznikl v rámci projektu Jägerprogram, tedy ukrytí důležité letecké výroby do podzemí – do různých štol, jeskyní nebo betonových krytů. Příhodné přírodní podmínky se nacházely ve švábsko-bavorské šterkové oblasti poblíž Landsbergu. Vznikly čtyři pobočné tábory v okolí Mühlendorfu a jedenáct okolo obce Kaufering. Od léta 1944 sem bylo dodáno na 39 000 židovských vězňů z různých evropských zemí, především po selekcích z Osvětimi, přičemž velkou část tvořili Židé z Maďarska. Téměř polovina jich zahynula. Panovaly zde kruté pracovní podmínky, vězni pracovali ve dvou dvanáctihodinových směnách, ubytování bylo naprosto primitivní a nedostatečné, hygienické zařízení žádné. In: Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 259-260. Více viz Frýd, Norbert: Krabice živých, Praha 1956.

¹⁷⁰ Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 328.

zločiny.¹⁷¹ Proces s obžalovanými, kterému předcházela fáze výslechů, začal 15. listopadu 1945 v 10 hodin dopoledne. Před soud bylo postaveno 40 osob, mezi nimi i bývalí velitelé pobočných táborů Dachau - Kauferingu a Allachu.¹⁷² Soudil je osmičlenný soudní dvůr, obžalovaní měli právo na obhajobu. Nejprve byla přečtena společná žaloba s obviněním, že všichni obžalovaní byli členy zločinecké organizace, která má na svědomí tisíce lidských životů.¹⁷³ Každý z čtyřiceti obžalovaných se cítil nevinný, případně svou vinu a podíl umenšoval a snažil se ji svalit na ostatní. Postupně byli řadou svědků naprosto a nevyhnutelně usvědčeni ze všech zločinů, které v KT spáchali. Pater Štverák zaznamenal jména všech čtyřiceti obžalovaných.¹⁷⁴ Všech čtyřicet bylo uznáno vinnými a odsouzeno - 36 k trestu smrti oběšením, 1 na doživotí a 3 na 10 let odnětí svobody.¹⁷⁵

Na závěr ale pater Štverák znovu připomíná, že bylo učiněno zadost pouze lidské spravedlnosti, která však pro takové zločiny nemá adekvátní tresty.

---

¹⁷¹ „Spravedlnost? Jak si ji představujeme? Ubohý člověče. Nic na světě není ideálně rovné, nic není ideálně ploché, nic ideálně barevné. Tak vypadá i naše spravedlnost lidská. Nikdy nemůže být ideální, protože my lidé nejsme dokonalí. ... Což stačí pověsit 40 lidí za tolik tisíc obětí? Lidstvo se toho leká samo, a proto prohlašuje, že jest celý německý národ vinen. I s tím souhlasím pro uspokojení svého nitra. Jest však větší spravedlnost a tou jest Bůh sám. Ten sám nejlépe zváží a rozsoudí všechny, kteří znali, ale hrubě překračovali Jeho Svatý zákon...“
In: Štverák, F.: My a smrt. Dodatek , s. 4.

¹⁷² Vznikl v březnu 1943 jen několik kilometrů od Dachau, protože bylo třeba vězně plně zapojit do válečné výroby. V Allachu bývalo 3500 až 5000 vězňů, půlka pracovala ve výrobě, druhá ve stavebních komandech. Podmínky se nelišily od ostatních KT. Vězni byli při práci týráni, strava a ubytovací podmínky byly horší než nedostatečné, úmrtnost byla vysoká. V dubnu 1945 sem byly posílány některé evakuační transporty. In : Zámečník, S.: To bylo Dachau, s. 253-254.

¹⁷³ Hoffmann, B.: A kdo vás zabije..., s. 309.

¹⁷⁴ Např. velitele vězeňského tábora Martina Weisse, prof. Clause Schillinga, nebo surového kápa Christiana Knolla. In: Štverák, F.: My a smrt, s. 7.

¹⁷⁵ Hoffmann, B.: A kdo vás zabije, s. 312.

3. Poválečné intermezzo svobody

S osvobozením českých zemí v květnu 1945 byla obnovena samostatnost Československa v předmnichovských hranicích; v červnu však byla Podkarpatská Rus odstoupena Sovětskému svazu. Nastalo krátké období tzv. třetí republiky. Společnost se musela vyrovnat s tragickými léty okupace, přičemž se chtěla vyvarovat problémů a chyb, které vedly k mnichovské tragédii a nacistické porobě. Tradice první republiky a přímé návaznosti na ni se postupně vytrácely. Došlo k několika podstatným změnám, které zakládaly v podstatě nový, lidově demokratický režim. Prezidentem se opět stal dr. Edvard Beneš a podle Košického vládního programu se ustavila vláda Národní fronty. Až do 28. října 1945, kdy byl ustaven prozatímní parlament, vláda zemi řídila s pomocí dekretů prezidenta republiky (tzv. Benešových dekretů), které měly platnost zákona. K tomu se přidaly i tzv. retribuční dekrety,¹⁷⁶ které však byly často zneužívány v politickém boji nebo k postižení nepohodlných osob. Navíc byly povoleny jen levicové a levostředové strany sdružené v rámci Národní fronty, kde komunisté získali většinu, neboť měli samostatné zastoupení stran jak v českých zemích, tak na Slovensku a už tehdy získali některé z důležitých ministerstev (např. ministerstvo vnitra, ministerstvo informací, ministerstvo zemědělství). Ke konci roku 1945 byly znárodněny přibližně tři čtvrtiny veškerého průmyslu, což představovalo jeden z nejradikálnějších zásahů do soukromého majetku a podnikání. Dalším významným fenoménem se staly změny v etnickém a národnostním složení českých zemí, když došlo k vysídlení více než tří milionů Němců. Celkově bylo upřednostňováno kolektivní před individuálním, znovu se zvedla vlna slovanství a slovanské sounáležitosti, pochopitelná díky dobové popularitě Sovětského svazu a Rudé armády.¹⁷⁷

V červnu 1946 se konaly parlamentní volby, které v českých zemích se značnou převahou vyhrála KSČ a předsedou vlády se stal její dlouholetý vůdce Klement Gottwald. Komunisté tedy představovali v Československu v období třetí republiky hlavní mocenskopolitickou sílu. Politická iniciativa byla na jejich straně, koncipovali návrhy vládních programů i společenských reforem. Obsadili důležité mocenské pozice a cíleně si je budovali až k převzetí moci.

---

¹⁷⁶ Velký retribuční dekret z 19. února 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Malý retribuční dekret z 27. října 1945 o trestání některých provinění proti národní cti. Veber, Václav: Osudové únorové dny, Praha 2008, s. 31.

¹⁷⁷ Veber, V.: Osudové únorové dny, s. 29 – 34.

Po skončení války získala velký morální kredit také katolická církev, neboť mnozí věřící se během okupace chovali statečně, spolupracovali s odbojem, byli vězněni a někteří svou víru a postoje zaplatili i životem. Katoličtí duchovní se nyní chtěli upřímně podílet na budování nového státu. Na stolec pražského arcibiskupa, od smrti kardinála Kašpara v roce 1941 neosazený, byl 4. listopadu 1946 jmenován Josef Beran. V roce 1945 došlo k obnovení diplomatického zastoupení Svatého stolce, avšak pouze na úrovni internunciatury.¹⁷⁸ Církev znovu získala široký prostor pro své působení. Byly obnoveny církevní školy, katolické spolky a tisk (vycházelo na tři sta nejrůznějších periodik). Svou činnost obnovila nejrůznější akademická sdružení, třetí řády, mariánské družiny, tělovýchovná organizace Orel, katolické skautské oddíly atd.¹⁷⁹ Vztahy mezi státem a církví v letech 1945-1948 byly poměrně dobré a obě strany se vzájemně respektovaly.¹⁸⁰

3. 1. Mise s odcizenými zvony

František Štverák se s elánem pustil do práce ve svých farnostech u Prahy, která mu byla na celých předchozích pět let znemožněna. K 1. lednu 1946 byl jako farář ve Chvalech ustanoven administrátorem líbeznického vikariátu, takže dostal na starost správu a dohled nad vedením okolních farností.¹⁸¹

Krátce po svém jmenování arcibiskupem ho přímo Josef Beran pověřil, aby zajistil navrácení kostelních zvonů, které byly za okupace odvezeny do Německa a měly sloužit k výrobě válečného materiálu. Stejně pověření v této věci dostal i od ministerstva školství a osvěty a ministerstva zahraničních věcí.¹⁸²

---

¹⁷⁸ Prvním internunciem se stal titulární arcibiskup Francisco Xaverius Ritter, který v ČSR působil už v letech 1935 – 1939. In: Balík, Stanislav - Hanuš, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Brno 2007, s. 18.

¹⁷⁹ Balík, S. - Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*, s. 16.

¹⁸⁰ Přesto už tehdy se vyskytly problémy, které předznamenaly radikální změnu kurzu po únoru 1948. Prvním z nich byl návrh nového školského zákona, který za zřizovatele škol předpokládal pouze stát, což by znamenalo výrazný zásah do působnosti církve v oblasti vzdělávání; církev se především obávala kulturního boje, oslabování náboženství i svobody. Nakonec bylo v létě 1947 dosaženo jakéhosi kompromisu, protože zákon de facto stanovil výuku náboženství jako povinnou. - Druhý spor se týkal církevního majetku, především zemědělské půdy. 11. července 1947 byl schválen nový zemědělský zákon č. 142/1947 Sb. o revizi pozemkové reformy z roku 1919, který se vztahoval i na půdu církevní. Na podzim 1947 se jednalo o dalším navrhovaném zákonu ministra Ďuriše - nové pozemkové reformě, kdy se měla vyvlastnit a parcelovat půda nad 50 ha. Tento zákon by znamenal ohrožení samotného poslání církve. Jeho autoři si tyto závažné důsledky uvědomovali a jako kompenzaci navrhovali prostředky ze státního rozpočtu. To by však znamenalo hospodářskou závislost církve na státu a ohrožení její nezávislosti, čemuž se církevní hodnostáři pochopitelně bránili. Tentokrát byly protesty marné a brzy po únoru 1948 se přistoupilo k parcelaci. In: Kaplan, Karel: *Stát a církev v Československu 1948-1953*, Brno 1993, s. 17.

¹⁸¹ Jmenovací dekret pražského arcibiskupství. Soukromý archiv ing. Pavlína Thonátové.

¹⁸² Štverák, F.: *My a smrt. Část druhá*. Soukromý archiv ing. Pavlína Thonátové, s. 67.

Na jaře 1947 zařídil, že bylo do Hrobců u Roudnice nad Labem dopraveno po Labi z Německa 670 zvonů a odevzdáno do původních kostelů i dalších církevních objektů. Poté měl pater Štverák odjet do Hamburku přímo a zajistit navrácení zbývajících zvonů. Nastala však komplikace s úřady ohledně zajištění výjezdní doložky k pasu. Až na urgenci samotného ministra zahraničních věcí Jana Masaryka se záležitosti v Hamburku pohnuly kupředu.¹⁸³ Pomohla další okolnost. V Haagu se sešla mezinárodní konference států okradených za války Německem a sestavila jednotlivé komise pro nápravu a navrácení odcizeného majetku. Předsedou komise, která se právě zabývala zabavenými zvony z celé Evropy, byl belgický kněz Jules Delcourt, spoluvězeň Františka Štveráka z Dachau, kterému ihned napsal dlouhý dopis o potížích s československými zabavenými zvony. Přišla vstřícná odpověď, kde se zároveň oznamovalo, že Československu náleží 1980 zvonů a 1200 tun zvonoviny z již roztavených zvonů.¹⁸⁴ Opět nastaly potíže se sháněním potřebných dokladů, ale nakonec bylo vše připraveno, nicméně pater Štverák již neodjel. Tentokrát mu to znemožnila změněná politická situace po 25. únoru 1948. Tento závažný úkol, pro který vynaložil nemalé úsilí, se tak Františku Štverákovi již splnit nepodařilo.

---

¹⁸³ Štverák, F.: *My a smrt*, část druhá, s. 68.

¹⁸⁴ Tamtéž.

4. Věrnost církvi a perzekuce komunistickou mocí

Na počátku roku 1948 vyvolali komunisté vládní krizi, která vyústila k podání demise nekomunistických ministrů. Prezident Beneš tuto demisi 25. února 1948 přijal a zároveň pověřil premiéra Klementa Gottwalda sestavením nové vlády, která byla doplněna komunistickými a prokomunistickými ministry z ostatních tří stran Národní fronty; ministrem zdravotnictví se stal Josef Plojhar, a to přes výslovný zákaz arcibiskupa Berana. 11. března 1948 vyslovil parlament jednomyslně nové vládě důvěru.¹⁸⁵ Situace se radikálně změnila. Komunisté urychleně dobudovali mocenské nástroje k úplnému ovládnutí společnosti. 9. května 1948 přijal parlament novou ústavu, kterou však prezident Beneš odmítl podepsat. 30. května se konaly parlamentní volby s jednotnou kandidátkou Národní fronty, které potvrdily dominantní postavení KSČ. Na začátku června Edvard Beneš ze svého úřadu abdikoval a novým prezidentem byl zvolen Klement Gottwald.

4. 1. Církevní politika po únoru 1948

Po únoru 1948 se také změnil vztah církví a vládnoucí moci. Komunistický režim se zaměřil především na katolickou církev, kterou považoval za jednu z hlavních překážek ke kontrole občanské společnosti, neboť se jednalo o ideově a organizačně stmelenu organizaci, s vrcholnými představiteli a orgány mimo hranice státu.¹⁸⁶ Protože v ní KSČ viděla svého nepřítele, bylo jasné, že konflikt s ní je v budoucnu nevyhnutný. Také představitelé církve si uvědomovali, že komunisté jako nepřátelé křesťanství budou usilovat buď o její ovládnutí nebo zničení.

Hned 27. února 1948 byla zastavena většina katolického tisku, odůvodněná nedostatkem papíru. Stejně tak do církevních záležitostí začali zasahovat místní straničtí funkcionáři (bez příkazů shora), množily se i případy šikanování kněží a církevních institucí.¹⁸⁷ Přesto se obě strany zpočátku snažily o vzájemnou dohodu.

V březnu 1948 vydal Ústřední akční výbor Národní fronty (ÚAV NF) prohlášení o náboženské svobodě. V dubnu byla při ÚAV NF zřízena Komise pro náboženské a církevní

---

¹⁸⁵ Veber, V.: Osudové únorové dny, s. 352.

¹⁸⁶ Vaško, Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. II. díl, Praha 1990, s. 13.

¹⁸⁷ Tamtéž.

otázky, v jejímž čele stál dr. Alexej Čepička, a vzniklo také vlastní církevní oddělení.¹⁸⁸ Podobně vznikaly církevní komise při AV NF v krajích a okresech. Komunisté chtěli jednat s „pokrokovými knězi“, kteří zastávali kladný postoj k novému režimu, a to nezávisle na hierarchii. Biskupové se však postavili ostře proti. Uvedení nového olomouckého arcibiskupa Josefa Matochy do úřadu počátkem května 1948 využili biskupové ke společné poradě, kdy opět potvrdili zákaz jakékoliv politické činnosti kněží. Určili rovněž své delegáty k jednání s církevní komisí, v čele s litoměřickým biskupem Štěpánem Trochou.¹⁸⁹ První jednání proběhla ještě v květnu 1948 před volbami. Jednalo se o církevním majetku, církevním školství, ale komunistům šlo zejména o aktuální záležitosti - oficiální prohlášení biskupů k volbám a poslaneckou kandidaturu Josefa Plojgara. Na tomto také jednání ztroskotala. Arcibiskup Beran trval na tom, že pokud bude Plojhar nadále politicky činný, bude suspendován. Čepička zastával názor, že se tímto postojem útočí proti celé vládě.¹⁹⁰ Do voleb na konci května 1948 však církev nijak nezasahovala a Josef Plojhar se znovu stal ministrem zdravotnictví.

Po volbách chtěli komunisté s církví dále vyjednávat, jejich hlavním cílem bylo oddělit katolickou církev od Vatikánu a vytvořit církev národní, čímž by se dostala pod jejich vliv.

Další fáze vyjednávání mezi delegací církve a církevní komisí NF začala 11. června 1948. Za ochotu vlády povolit zápis do církevních škol v příštím školním roce církev naopak vyhověla vládnímu požadavku, aby vyjádřila podporu volbě Gottwalda prezidentem. Po jeho zvolení 14. června arcibiskup Beran sloužil na počest nového prezidenta slavnostní Te Deum v katedrále sv. Víta. Arcibiskup v následném pastýřském listě vysvětlil, že „*církev není institucí, která má organizovat politický souhlas nebo politický odpor...*, (ale) *nemůže nikomu bránit, chce-li si vyžádat pro své činy Boží pomoc.*“¹⁹¹ Při dalším jednání obou delegací 18. června došlo k ostrému konfliktu ohledně kněžské suspenze Josefa Plojgara (tj. zákazu vykonávat kněžské funkce - pozn. autorky). Tím byla jednání opět přerušena, protože Čepička požadoval, aby Beran změnil v Plojgarově případě své stanovisko, což arcibiskup odmítl. Proto byla v létě 1948 proti Beranovi rozpoutána kampaň v médiích. Za Plojgara se postavilo vedení lidové strany, proti Josefu Beranovi vystoupilo i předsednictvo Svazu bojovníků za svobodu (SBS), ze kterého byl nakonec 22. září 1948 vyloučen.¹⁹²

---

¹⁸⁸ Vaško, Václav: *Dům na skále 1. Církev zkoušená (1945 - začátek 1950)*, Kostelní Vydří 2004, s. 73.

¹⁸⁹ Vaško, V.: *Dům na skále 1*, s. 74 - 75.

¹⁹⁰ Kaplan, Karel: *Stát a církev v Československu v letech 1948 - 1953*, s. 35.

¹⁹¹ Vaško, V.: *Dům na skále 1*, s. 86-87.

¹⁹² Vodičková, S.: *Uzavírám vás do svého srdce*, s. 179.

Po ztroskotaném jednání následovala půlroční přestávka, kdy se obě strany připravovaly na další měření sil. Církev předpokládající perzekuci ze strany státu se zaměřila na obranné akce, zvýšila se např. aktivita biskupů a kněží při různých poutích nebo procesích, zvýraznil se obsah jejich kázání, což se setkávalo se značným ohlasem veřejnosti. Na podzim se biskupové snažili o obnovu jednání, neboť přes sliby z června 1948 došlo ke zestátnění dalších církevních škol, zabírání církevního majetku a do konce roku 1948 byla zastavena všechna katolická periodika, vyjma interních diecézních věstníků (*Acta curiae*).¹⁹³

Komunisté se rozhodli pro zostření postupu. Pokusili se rozdělit kněžské řady a především odtrhnout katolickou církev v Československu od Vatikánu, což se jim však nepodařilo. Proto se uchýlili k administrativním a mocenským prostředkům. 24. října 1948 nabyt platnost zákon 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky, který nahradil zákon z roku 1923. Především zpříšňoval postihy za přečiny proti novému zřízení, legalizoval zásahy státní moci proti „třídnímu nepříteli“¹⁹⁴ a umožňoval postihy odpůrců komunistického režimu, ať už skutečných nebo domnělých. Obsahoval i paragraf, který se přímo týkal postojů duchovních a definoval skutkovou podstatu trestného činu zneužití duchovenského úřadu.¹⁹⁵

Orgány NF a komunistické strany vytvářely síť církevních referentů a informátorů, které sahaly až do jednotlivých obcí a far a sledovaly chování jednotlivých kněží, jejich nedělní kázání atd.¹⁹⁶ Souběžně se vytvářela i síť agentů Státní bezpečnosti, v jejímž ústředí bylo koncem roku 1948 v rámci II. odboru ustaveno církevní oddělení.¹⁹⁷ Od podzimu se množily případy kněží vězněných z politických důvodů, kteří byli stíhaní podle zákona na ochranu republiky.

Přesto obě strany měly nadále zájem pokračovat v jednání. Ta byla nakonec obnovena 19. ledna 1949, avšak arcibiskup Beran se k nim stavěl skepticky, nevěřil v možnost dohody, a proto odmítl delegaci vést. Biskupská delegace jednala nejdříve s prezidentem Gottwaldem. Ten zaujal ostrý postoj vůči Vatikánu, který měl být z jednání úplně vyřazen a vztah církve a státu se měl řešit na národní úrovni.

Biskupská konference vypracovala petici s 10 požadavky, které měly zajistit podmínky pro svobodu náboženství a působení církve v občanském životě.¹⁹⁸ Komunistické vedení se peticí

---

¹⁹³ Vaško, V.: Neumlčená II., s. 49.

¹⁹⁴ Vaško, V.: Neumlčená II., s. 50.

¹⁹⁵ „Kdo zneužije výkonu svého úřadu duchovního nebo podobné své náboženské funkce k vykonávání vlivu na věci politického života ve směru nepříznivém lidově demokratickému řádu republiky, bude potrestán, nejde-li o čin přísněji trestný, pro přečin tuhým vězením od 1 měsíce do 1 roku.“ In: Vaško, V.: Neumlčená II., s. 51.

¹⁹⁶ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu, s. 53.

¹⁹⁷ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu, s. 54.

¹⁹⁸ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu, s. 58.

zabývalo 7. února 1949 a rozhodlo vytvořit zvláštní komisi NF a vyslat do ní sedm členů vlády. Současně dohodu s církví podmínilo splněním čtyř podmínek - prohlášení o oddanosti režimu, zrušení Plojharovy suspenze, potrestání duchovních odsouzených za protistátní činnost a umožnění spolupráce kněží s orgány lidové správy.¹⁹⁹ Znovu se začalo jednat 17. února 1949, kdy byly církevní delegaci tyto podmínky předloženy. Zpočátku většina biskupů ještě viděla možnost dohody, ale postupně se jejich názor měnil, také pod vlivem Vatikánu, který požadoval rozhodnější postup československého episkopátu.

22.-23. března 1949 se konala biskupská konference ve Starém Smokovci ve Vysokých Tatrách, která zmíněné čtyři podmínky odmítla.²⁰⁰ Jednání bylo nečekaně přerušeno, neboť v jednacím místnosti bylo objeveno odposlouchávací zařízení. Arcibiskup Beran žádal vysvětlení od ministerstva vnitra. Po týdnu ministr Nosek odpověděl, že odmítá jakoukoliv účast Státní bezpečnost, a naopak tvrdil, že jde nejspíš o odposlouchávací zařízení vatikánské špionáže.²⁰¹ Situace se vyhrotila natolik, že to znamenalo konec jednání mezi církví a státem, neboť podmínky každé ze stran byly pro tu druhou naprosto nepřijatelné. Na jaře 1949 stát opustil cestu jednání a naopak přistoupil k likvidační politice.

Navzdory hierarchii se v církvi pokusil vytvořit lidové hnutí tzv. „pokrokových katolíků“, které mělo být jeho partnerem a hlavním mluvčím církve. Zároveň se toto hnutí mělo stát základem budoucí národní církve odtržené od Vatikánu. Šlo o tzv. Katolickou akci,²⁰² která byla ustavena 10. června 1949 v Obecním domě v Praze za převažující účasti laiků. Její úvodní prohlášení podepsalo asi 1500 duchovních a tisíce věřících, jednak kvůli jejímu matoucímu názvu i obsahu, jednak pod nátlakem a pohrůzkami; mnohé podpisy uveřejněné v novinách byly přitom zfalšovány. Na krajské a okresní úrovni se konaly konference „věřících“, na nichž se ustavovaly výbory KA. Její vznik doprovázela mohutná mediální kampaň.

Biskupové reagovali téměř okamžitě a v oběžníku kněžím z 15. června tuto státní Katolickou akci ostře odsoudili, jakákoli účast v ní byla stíhána církevními tresty. Současně kněží, kteří prohlášení KA podepsali nebo se jejich podpisy objevily v novinách, byli vyzváni, aby svůj podpis odvolali, což většina skutečně učinila. Ve stejný den, tedy 15. června 1949, vydali biskupové rovněž nekompromisní pastýřský list s názvem „Hlas biskupů a ordinářů

---

¹⁹⁹ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu, s. 60.

²⁰⁰ Vaško, V.: Dům na skále 1, s. 110.

²⁰¹ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu, s. 65.

²⁰² Název byl matoucí, neboť Katolická akce v církvi již existovala, její základ položil papež Pius XI. ve vánoční encyklice *Ubi arcano Dei* z roku 1922. Šlo o církevní hnutí, jehož prostřednictvím se do církevní činnosti zapojovali laici pod vedením kněží a řeholníků za účelem prosazování katolických stanovisek ve společnosti. In: Balík, S.-Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945–1989, s. 23.

věřícím v hodině velké zkoušky,“ který měl být čten ve všech kostelech v neděli 19. června 1949 na přenesenou slavnost Božího těla.²⁰³ Při této slavnosti došlo ve Svatovítské katedrále k řízené provokaci proti arcibiskupu Josefu Beranovi, který byl po skončení bohoslužby internován ve svém paláci; stejné opatření postihlo několik dalších biskupů.²⁰⁴ Protože státní moc proti čtení pastýřského listu tvrdě zasáhla, byla vydána jeho podstatně kratší verze s tím, aby se četla v kostelech následující neděli 26. června. Také Svatý stolec reagoval bezprostředně a velmi radikálně, když kongregace Posvátného officia již 20. června vydala exkomunikační dekret proti Katolické akci (exkomunikace platila pro všechny, kdo ke KA přistoupili vědomě a dobrovolně); již 1. července následoval druhý exkomunikační dekret, zakazující katolíkům členství v komunistických stranách po celém světě.²⁰⁵

Režim proti kněžím, kteří četli pastýřský list, represe stupňoval - kdo z nich list pouze přečetl, byl pokutován, kdo k němu připojil vlastní komentář, byl zatčen. Přesto Katolická akce nesplnila svůj hlavní účel, neboť rozkol uvnitř církve se nepodařilo vyvolat. Zanikla už v roce 1951, i proto, že komunistická moc k ovládnutí církve zvolila jiné prostředky.²⁰⁶

Od léta 1949 se připravovaly také nové církevní zákony, které měly církve definitivně podřídit státu. V říjnu 1949 byly přijaty dva zákony - č. 217/1949 Sb. o zřízení Státního úřadu pro věci církevní (SÚC) a č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, specifikovaný pěti vládními nařízeními (č. 219-223/1949 Sb.) pro jednotlivé církve.²⁰⁷ Tím byly církve plně podřízeny státu a zcela ztratily svou autonomii. Působení duchovních všech církví bylo vázáno jedině na státní souhlas a stát na sebe převzal hospodářské závazky spojené s jejich činností (platy duchovních, opravy budov, výkon kultu atd.). Protesty biskupů proti těmto zákonům byly marné. SÚC, jehož prvním přednostou se stal ministr spravedlnosti Alexej Čepička, měl za úkol dohlížet, aby se „církevní a náboženský život rozvíjel v souladu s ústavou a zásadami lidově demokratického zřízení.“²⁰⁸ Pod pravomoc SÚC spadala také církevní oddělení KNV a ONV, v jejichž čele stáli církevní tajemníci, kteří fakticky řídili činnost církve ve svém obvodu. Na konci roku 1949 byl připraven také slib věrnosti republice, vyžadovaný od nejnižších duchovních až po arcibiskupa.

---

²⁰³ Vaško, V.: Dům na skále 1, s. 145-147.

²⁰⁴ Vaško, V.: Dům na skále 1, s. 147-150.

²⁰⁵ Vaško, V.: Dům na skále, s. 155-157.

²⁰⁶ Balík, S. - Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945–1989, s. 23.

²⁰⁷ Balík, S. - Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945–1989, s. 26.

²⁰⁸ Balík, S. - Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945–1989, s. 29.

4. 2. Příčiny zatčení patera Štveráka

František Štverák k těmto narůstajícím omezením a šikanám ze strany státu nemohl zůstat lhostejný; podle svého založení a přesvědčení ani jinak jednat nemohl. Od počátku stál pevně za arcibiskupem Beranem, s jehož nekompromisními postoji se plně ztotožnil, na rozdíl od řady ostatních biskupů i kněží, kteří je považovali za příliš tvrdé. Pater Štverák ho jako jeden z mála plně podpořil, když byl v tisku osočován v souvislosti se suspenzí Josefa Plojhara a vyloučen ze Svazu bojovníků za svobodu. Kněží měli v rámci SBS vlastní pobočku, v jejímž výboru zasedal mj. František Štverák, Bedřich Hoffmann a další duchovní věznění v KT Dachau. Ohledně Beranova vyloučení zaslali předsednictvu svazu rozbor celého případu a žádali odvolání jeho rozhodnutí. Pokud se tak nestane, byli rozhodnuti z tohoto svazu rovněž vystoupit. Žádosti vyhověno nebylo, avšak na protest vystoupili pouze František Štverák a Dr. Otakar Švec.²⁰⁹ Nikdo další se k nim nepřipojil, což patera Štveráka zamrzelo i rozčílilo, zvláště když v periodiku SBS - Hlasu osvobozených se objevovaly články i rozhovory s různými politickými vězni, kteří podle Štveráka hanobili představitele Sv. Stolice i Církve, neboť jako důvod uváděli, „že arcibiskup byl vyloučen, protože lhal“.²¹⁰ Pater Štverák se snažil s autory setkat přímo a žádal od nich vysvětlení a omluvu arcibiskupovi. Ničeho však nedosáhl. Přesto se nevzdal a podle vlastních slov přiznává, že všude kam chodil, upozorňoval na křivdu, která se Beranovi stala.²¹¹ Proto není divu, že ho brzy navštívili dva příslušníci StB, přičemž se vyptávali nejvíce na Josefa Plojhara. Přestože se zatím nic nedělo, dokládá to jejich zvýšený zájem o Štverákovu osobu a je velmi pravděpodobné, že o něm sbírali informace a sledovali ho.

Arcibiskupské pastorační ústředí (APÚ) po zastavení interního oběžníku *Acta curiae* začalo v zájmu dalšího řízení a koordinace kněžské práce ve farnostech své zprávy pro kněze litografovat a sekretáři APÚ je rozváželi do jednotlivých vikariátů. To však nebylo nijak utajováno. Dále se také konaly schůze vikářů a jejich sekretářů v Praze, kde dostávali přesnější informace. Poslední schůze se konala 6. června 1949 v napjaté atmosféře, kdy se už prosakovaly zprávy o připravované Katolické akci. Všichni přítomní ujišťovali arcibiskupa o své věrnosti, ale František Štverák připomněl, že už jednou arcibiskup svou při s SBS prohrál

---

²⁰⁹ Otakar Švec (1888-1958), kněz, papežský prelát, metropolitní kanovník u sv. Víta. Na jaře 1942 zatčen gestapem, ve vyšetřovací vazbě na Pankráci a v Terezíně. Od srpna 1942 v KT Mauthausen, od prosince 1944 v KT Dachau až do osvobození. V říjnu 1949 zatčen StB a odsouzen v procesu s pomocníky biskupů Zela a spol. k 20 letům vězení. V 1954 kvůli vážné nemoci podmíněčně propuštěn. In: Vodičková, S.: Uzavírám vás do svého srdce, s. 27.

²¹⁰ Štverák, F.: *My a smrt*, část druhá, s. 74.

²¹¹ Štverák, F.: *My a smrt*, část druhá, s. 75.

a zůstal osamocen. Proto přítomně varoval, aby se to nestalo podruhé.²¹² Je pochopitelné, že tímto prohlášením mnoho sympatií nevzbudil. Když byla o čtyři dny později KA spuštěna, pater Štverák právě prováděl kanonické vizitace ve svém vikariátu. 13. června 1949 se měl dostavit do Prahy k arcibiskupovi a podepsat mu zde slib věrnosti, Berana však nezastihl.

Ráno 15. června 1949 se František Štverák při četbě novin dozvěděl, že také farář z Líbeznice podepsal KA.²¹³ Okamžitě se chystal na cestu po svých farnostech, aby jako vikář svěřeným duchovním připomenul jejich kněžský slib. V tom zazvonil telefon, ale po zvednutí sluchátka se nikdo neozval. Pater Štverák se domníval, že si StB zjišťovala, jestli je doma. Jeho odhad se skutečně potvrdil. Po krátké návštěvě u svého farníka ve Chvalech se v poledne vrátil na faru a našel tam šest příslušníků StB, kteří již prohledávali byt. Sice mu dovolili, aby se naobědval, ale poté ho vyzvali, aby s nimi jel do Prahy podepsat protokol o prohlídce bytu. Pateru Štverákovi bylo jasné, že podepisování protokolu bude trvat dlouho a že je de facto zatčen. V Praze ho dovezli nejprve na ústřednu StB do Bartolomějské ulice, kde sepsali jeho osobní údaje, sebrali mu všechny věci a odvezli ho do vyšetřovací vazby na Pankráci. Pater Štverák se tak znovu ocitl ve stejných místech a stejném postavení jako před devíti lety.

4. 3. Období komunistického věznění 1949-1952

Tažení komunistické moci proti katolické církvi vyvrcholilo velkými politickými procesy s církevními hodnostáři, jejichž příprava začala na počátku roku 1950. Obdobně jako pro další politické procesy vznikla koordinační komise, která dovršila mechanismu na výrobu velkých církevních procesů. Jejími členy byli vedoucí funkcionáři ministerstev spravedlnosti, národní bezpečnosti, SÚCu a státní prokuratury. Spolupracovala s orgány StB, v celé její síti a celý mechanismus završovalo ÚV KSČ a církevní šestka.²¹⁴ Duchovní na počátku 50. let trávili ve vyšetřovací vazbě přibližně jeden rok. Pro vyšetřování bylo tehdy typické užívání nejrůznějších forem tvrdého fyzického a psychického nátlaku. Vyšetřovatelé tím chtěli docílit příznání vyšetřovaného. Podmínky vyšetřování se měnily, nejhorší panovaly ve vyšetřovacích věznicích v Uherském Hradišti, Jihlavě a Praze-Ruzyni.²¹⁵ Vyšetřovatelé nejdříve vyzvali zatčené, aby vypovídali sami o své trestné činnosti, poté se jich sami vyptávali. Obvykle se

---

²¹² Štverák, F.: *My a smrt*, s. 77.

²¹³ Pater Štverák uvádí charakteristický vtíp, který v té době prý koloval mezi kněžími: „*Podepsal jsi KA? Nevím, ještě jsem nečetl noviny!*“ In: Štverák, F.: *My a smrt*, druhá část, s. 77.

²¹⁴ Kaplan, K.: *Stát a církev v Československu*, s. 185.

²¹⁵ Vlček, Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*, Olomouc 2004, s. 119.

střídal „tvrdý referent“ s „hodným vyšetřovatelem“ a výslech trval několik hodin. Potřebná fakta pro trestnou činnost, ke které se měl vyšetřovaný přiznat, sestavovaly výše postavené orgány StB ve spolupráci s prokuraturou. Samotnou výpověď do protokolů zapisovali a formulovali vyšetřovatelé sami a vkládali do ní předem připravené obraty. Dokud obviněný protokol nepodepsal, nemohl odejít na celu a byl podroben dalšímu mučení. Po jeho podpisu vyšetřování skončilo, ale dotyčný neměl možnost vidět svou obžalobu. Teprve několik dní před soudem ho navštívil prokurátor a sdělil mu obvinění. Obhájce mu byl přidělen a obvykle mu radil, aby se ke všemu přiznal a rozsudek přijal.²¹⁶ Soudní proces byl v naprosté většině případů neveřejný, pokud se nejednalo o monstrprocesy využívané propagandou.

4. 3. 1. Opět na Pankráci

Pankrácká věznice se o mnoho nezměnila. Pater Štverák napsal, že po roce 1939 jejími zdmi prošly nebo v nich zemřely tisíce věrných Čechů, stejně tak se mnoho nezměnilo složení vězňů a jejich osudy ani za komunistické vlády. František Štverák byl umístěn do cely č. 338, určené pro jednoho vězně, ale spolu s ním zde byli ještě další čtyři zatčení.²¹⁷ Na tomto místě jsou jeho vzpomínky přerušeny a nepodařilo se mně je dohledat. Podle celkové struktury jeho vzpomínání usuzuji, že ve ztracené části popisoval svůj pobyt na Pankráci, vězeňský život a barvitě charakterizoval své spoluvězně, případně mohl zmínit i nějaké příhody a historky, které si vyprávěli na celách. Jeho vzpomínky pokračují až převozem do vězení ve Valdicích - Kartouzech u Jičína.

4. 3. 2. Valdice-Kartouzy u Jičína: květen až prosinec 1950

6. května 1950 byl František Štverák odvezen z Pankráce, ale neměl ani tušení, že se dostal do kartouzské věznice ve Valdicích u Jičína. Zde bylo vězněno také hodně řeholníků i diecézní kněží.²¹⁸ Nikdo mu nic neřekl a všichni vězni měli zavázané oči. Asi po dvou hodinách jízdy konečně zastavili a vězni byli vyvedeni ven, oči však měli stále zavázané. Až v cele byl pateru Štverákovi sundán ručník, který mu zakrýval oči. Zde se také podrobil bezpečnostní prohlídce a musel si obléknout trestanecké šaty a zároveň byl poučen o režimu samoty. S nikým nesměl mluvit, pouze šeptat a jakmile se otevřely dveře, musel šeptem nahlásit své číslo 1215 a číslo cely 24.

---

²¹⁶ Vlček, V.: Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem, s. 124.

²¹⁷ Štverák, F.: My a smrt, druhá část, s. 79.

²¹⁸ Podle neúplných záznamů jich zde bylo internováno na 168. In: Vlček, V.: Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem, s. 132.

Františka Štveráka nejvíce trápilo, že vůbec netušil, kde je a na jak dlouho a co se s ním bude dít. Vzpomínal na své blízké a zároveň se odevzdal do Boží vůle a prosil o pomoc, sílu a odvahu jak pro své blízké tak pro sebe.²¹⁹ V cele byla zima, ale vězni nesměli spát s rukama pod pokrývkou. Jakmile toto nařízení porušili, okamžitě stráž tloukla na dveře. Stejně tak celou noc nezhaslo světlo. Tak se to stále opakovalo. Aby pater Štverák neztratil pojem času, dělal si od svého příchodu na celu čárky na zeď. 15. května 1950 mu ostraha přinesla papíry a tužku a nařídila mu, aby napsal, čím se provinil. Oni sami že to také vědí, ale nicméně je třeba, aby vše sepsal ještě jednou.²²⁰ Za vinu mu kladli především to, že byl „tribun Vatikánu“. Dále se provinil tím, že byl spolupracovníkem Berana, že bojoval proti KA a přesvědčoval kněze, aby do ní nevstupovali, a že svým autem tajně rozvázal arcibiskupovy listiny. Obvinění se rozrůstala, neboť dále prý skrýval zbraně, založil ilegální skupinu a měl na faře vysílací stanici. Také se dozvěděl, že udání na něho podávali především místní funkcionáři KSČ a MNV ve Chvalech a Horních Počernicích - mezi prvními i jeho přítel a spolupracovník z odboje Josef Klíma.²²¹ Pater Štverák však na papír napsal pouze: „20. 5. 1940 jsem byl zatčen gestapem. 20. 5. 1945 jsem se vrátil do vlasti. 15. 6. jsem byl zatčen StB. Do dnešní doby si lámu hlavu, proč jsem vlastně zatčen byl.“²²² Tuto informaci poté podepsal a odevzdal.

Následky na sebe nenechaly dlouho čekat. Se zavázanýma očima byl odveden k výslechu, kde mu dotyčný vyšetřovatel nadával a hrozil, že ho naučí mluvit. Byl odveden do podzemí, do temnice s holou a mokrou betonovou podlahou, kde panovala strašná zima a naprostá tma. Při každém kopnutí do zatměného okna, což se stávalo často, musel hlásit své vězeňské číslo. Že se střídá den a noc, poznal podle výměny stráží. Hubené jídlo dostával jednou za den a na noc mu byla přidělena úzká pryčna, kterou musel pokaždé ráno odevzdat. V těchto krutých podmínkách se mu ozvala zranění z koncentračních táborů; bolelo ho především na levé straně prsou, kde utrpěl průstřel plic. Po devíti dnech byl odveden zpátky do své cely, kde ho chtěli definitivně zlomit. Pater Štverák se ani přes smrtelnou únavu nemohl vyspat při stále rozsvíceném světle, které po devíti dnech v naprosté tmě znamenalo velký šok. Celou noc po desetiminutových intervalech musel vyskočit z lůžka a hlásit osobní číslo a číslo cely. Tak to šlo jedenáct nocí za sebou. Františku Štverákovi v tomto utrpení přece jen pomohlo štěstí, když se mu podařilo přes den chvilku usnout na židli, nebo se našel slušný dozorce,

---

²¹⁹ Štverák, F.: My a smrt, druhá část, s. 101.

²²⁰ Zde pater Štverák připomíná něco ze ztracené části vzpomínek, že byl totiž na Pankráci podroben šestnácti mnohahodinovým výslechům, z nichž čtyři byly noční.

²²¹ Štverák, F.: My a smrt, druhá část, s. 101.

²²² Štverák, F.: my a smrt, druhá část, s. 102.

kteřý ho v noci nechal spát. Po jedenácti dnech byl znovu odveden k výslechu, opět se zavázanýma očima. Přes krajní vyčerpání však pater Štverák vzdoroval dál. Přiznal pouze to, že rozšiřoval arcibiskupské úřední listy, neboť to bylo jeho povinností a nebylo na nich nic tajného. Je jasné, že s takovou odpovědí by se vyšetřovatelé nespokojili a trýznili by ho dál. Stala se však zvláštní věc, ne nepodobná jeho zkušenosti z koncentráku. Obratně využil situace, přičemž se nebál riskovat, a to se mu nakonec vyplatilo: „*Pojednou jsem ucítil z pravé strany obrovské teplo. Věděl jsem ihned, že jest to jakýsi velký teplomet, který se používá po vystání větší zimy. Jakmile teplomet počal býti nesnesitelný, padl jsem na zem. Tento pád jsem riskoval. Pootevřel jsem ústa a zůstal ležet bez hnutí. A nyní jsem slyšel zajímavý rozhovor: ‚Já ti říkal, abys ho nechal, je to invalida.‘ ‚Ty zodpovídáš, ty jsi velitel...‘*

Velitel zřejmě nechtěl býti poražen a říkal: ‚Ten má praksi z gestapa, to je simulant.‘

Slyšel jsem, jak zapaluje cigaretu a najednou jsem cítil kouř z cigarety u nosu. Pojednou jsem cítil, jak mi přidržíje cigaretu na ruce. Pálilo to nesnesitelně, ale držel jsem a jen čekal, kdy cigaretu odtáhne. Již jsem myslel, že to nevydržím, ale najednou cigareta byla odtáhena a já byl pomalu a podle předpisů se studenou vodou přiváděn k životu.“²²³ Pater Štverák se přestálým mučením zpotil, ale i to zapadlo do jeho předstírání nevolnosti, neboť ze svých zkušeností z koncentráku věděl, že se to při mdlobě stává. Proto mu to vyšetřující uvěřili a pálení cigarety vysvětlili tím, že jim asi omylem spadla na jeho ruku, a byl poslán zpátky na celu, kde mohl nerušeně spát celou noc.²²⁴ Tento riskantní manévr však nezůstal úplně bez následků. Do rána se jeho popálení na ruce zanítilo, protože došlo k otravě nikotinem, a udělal se mu puchýř až ke špičce prstu. Hlásil se k lékařům, který mu ruku ani neošetřil, pouze nařídil, aby mu dali mast a obvaz. To sice bylo splněno, ale když po týdnu bylo nezbytné špinavý obvaz vyměnit, lékař mu odmítl poskytnout nový. Pater Štverák se musel spokojit pouze s vlastním kapesníkem a dlouho trvalo, než se jeho zranění zahojilo. Stejně jako v koncentračních táborech záleželo na osobních kvalitách jednotlivých strážců. Např. jeden mu dával chleba i cigarety, což pater Štverák jako náruživý kuřák velmi ocenil. Více ho však povzbudilo vědomí, že měl kolem sebe člověka.²²⁵

V polovině července 1950 pateru Štverákovi přidělili práci, při které čas rychleji ubíhal. Měl za úkol lepit sáčky na karlovarskou sůl a při tom se modlil růženec. Když jich denně

---

²²³ Štverák, F.: My a smrt, druhá část, s. 103.

²²⁴ Domnívám se, že se skutečně báli, aby si z vyšetřování neodnesl těžké následky, případně kvůli jeho podlomenému zdraví z koncentráku na toto trýznění nezemřel. Jednak stále věřili, že z něho dostanou klíčové informace ohledně arcibiskupa Berana, a dále se museli vyvarovat přehmatům z počátku roku 1950, kdy na následky mučení vyšetřovatele Ladislava Máchy při výsleších zemřel kněz Josef Toufar.

²²⁵ Štverák, F.: My a smrt, s. 105.

slepil tisíc, měl nárok na 2 kg chleba a 3 cigarety denně.²²⁶ Práce mu šla od ruky a navíc mu hodný strážce přinášel chleba i cigarety navíc. V listopadu se však vystřídala stráž a opět nastoupili strážci přísně dodržující vězeňské předpisy. Pater Štverák také dostal novou práci, lepil krabice pro čokoládové vánoční kolekce. Stále se trápil otázkou, kde to vlastně je a jestli o něm jeho blízcí něco vědí. Nakonec se přece jen dočkal vysvobození, když byl večer 6. prosince 1950 ještě s dalšími vězni naložen do policejního auta a kamsi odvážen. Měl opět zavázané oči, ale podle zvuku tramvají věděl, že je v Praze. Domníval, že ho vezou znovu na Pankrác, ale ve skutečnosti byl převezen do věznice v Ruzyni.

4. 3. 3. Praha-Ruzyně

Dostal se opět na samotku, ale na rozdíl od cely ve Valdicích se zde topilo, byl zde slavník se dvěma příkrývkami, stůl a židle. Když si však pater Štverák sedl, okamžitě byl stráží napomenut, že k sezení nemá povolení, a až do večera musel chodit. V deset hodin večer byla večerka, před kterou se musel kvůli prohlídce svléknout donaha. V noci sice nebyl rušen, ale od šesti hodin ráno až do večerky musel stále chodit, také jíst musel vestoje, stejně tak konal i svou potřebu. Tak to šlo každý den. Podlaha byla prkenná a pater Štverák měl na nohou dřevěné pantofle bez podpatku, takže do nohou dostával křeče a měl odřená chodidla, již druhý den se mu v kotníku udělal výron. Přes krajní vyčerpání a bolest, kdy už nemohl udělat ani krok, se ho strážný ptal, zda chce k výslechu. V tom se však pater Štverák zatvrdil, že nemá nic, co by řekl, takže chodil dál.

21. prosince 1950 se k bolestem a křečím v nohou přidala ještě urputná bolest hlavy. František Štverák několikrát žádal o prášky, ale žádné nedostal. Ani takové utrpení nezlomilo jeho vůli a odmítl se hlásit k referentovi. Zdá se však, že sami vyšetřovatelé usoudili, že už bude dostatečně vyčerpán a bude ochotný vypovídat podle jejich přání. Ve čtyři hodiny odpoledne byl odveden k výslechu s černými klapkami na očích, které si pak mohl sundat. Při výslechu trvajícím celou noc ho nebili, jenom mu vyhrožovali. Pokládali mu mnoho záludných otázek, přeskakovali, opakovali je, přesně podle schématu vyšetřování v 50. letech. Pater Štverák se domníval, že nemůže být polapen, neboť jeho nevina byla jasná. Podle mého názoru si s ním nevěděli moc rady a nebylo zcela jasné, kam ho vlastně zařadit. Jako dřív při vyšetřování gestapa vytrvale vzdoroval a nechtěl se za žádnou cenu vzdát. Byl zatčen především kvůli Beranovi a žádnou „protistátní činnost“ vlastně ani nestihl spáchat. To ho asi

---

²²⁶ Štverák, F.: *My a smrt, druhá část*, s. 105.

zachránilo, protože je jasné, že kvůli své povaze by se dříve nebo později do nějaké činnosti zapojil.

Druhý den odpoledne, tedy 22. prosince, byl opět vyslýchán a tentokrát se přímo zeptali na arcibiskupa Berana. Pater Štverák bystře pochopil jejich záměry a rozhodl se jít touto cestou, totiž dostat se za každou cenu k soudu, aby z tohoto bezprávného postavení vyvázl. Když se ho zeptali na Beranovy pastýřské listy, odpověděl, že je rozšiřoval, stejně jako úřední doklady od arcibiskupa a litografovaná Acta curiae. Nakonec se ještě přiznal k exkomunikaci komunistů, i když ji nemohl stihnout, neboť byl zatčen 15. června 1949 a papež Pius XII. vydal exkomunikační dekret o komunismu až 1. července 1949. Pater Štverák, který doufal, že se bude moci před soudem obhájit, protokol podepsal. Vzápětí přišel jeho obhájce, přidělený ex offo, který mu rovnou sdělil, že za to dostane pouze nízký trest na pokrytí vazby.²²⁷ Také mu dal prášky proti bolesti hlavy, dovolil mu kouřit a odešel. Díky tomu se pater Štverák mohl podívat na svůj spis. Přečetl si udání na svou osobu od lidí ze svých farností, tamních funkcionářů KSČ. Lid se do něho, podle jeho slov, jak se patří obul. Dočetl se tam, že je „nebezpečný člověk..., vůdce ideový všech reakcionářů..., vychitralí reakzionář“.²²⁸ Pak se ale vrátil jeho referent a pater Štverák byl odveden do cely.

Ráno 23. prosince byl odvezen znovu do Pankrácké věznice. V autě se setkal s dalšími vězňenými duchovními, s některými z nich byl pak souzen.

4. 4. Státní soud v Praze

Hlavní líčení před Státním soudem v Praze se konalo ve dnech 23.-25. ledna 1951. Proces byl nazván „Vladimír Pícha a spol.“, a bylo v něm souzeno 10 osob. Šlo o typicky inscenovaný proces, protože případy obviněných spolu většinou nesouvisely a někteří se viděli poprvé až u soudu. Kromě Františka Štveráka byli souzeni 3 řeholníci - člen maltézského řádu P. Vladimír Pícha (kaplan u Panny Marie Vítězné v Praze, „u Pražského Jezulátka“), premonstrát P. Josef Heřman Tyl (převor kláštera v Teplé) a salesián Alfons Kováč (bratr laik ze salesiánského ústavu v Kobylisích). Dále dva blízcí spolupracovníci olomouckého arcibiskupa Josefa Karla Matochy - P. JUDr. Antonín Dvořák (farář u sv. Mořice v Olomouci) a Josef Prášek (arcibiskupský sekretář v Olomouci) a dva pracovníci katolické Charity v Praze - JUDr. František Kolman a Rudolf Jukl. Konečně byli do procesu zařazeni dva laičtí aktivisté – Jaroslav Oppelt (blízký spolupracovník břevnovského opata

²²⁷ Štverák, F.: My a smrt, druhá část, s. 110.

²²⁸ Tamtéž. Text ponechávám v původním znění, jak ho František Štverák se všemi chybami zaznamenal.

Anastáze Opaska) a Viktorie Bergerová (působila jako kurýr mezi různými osobnostmi církve).

Pater Štverák byl viněn, že „jako arcibiskupský vikář v Horních Počernicích rozšiřoval na své podřízené farní úřady a sám četl veškeré protistátní rozvratné oběžníky a tiskoviny, vydávané vysokou církevní hierarchií. Zúčastňoval se schůzek zločinné organizace, t. zv. arcibiskupského pastoračního ústředí a zde přijaté příkazy předával podřízeným kněžím. V červnu 1949 přikázal podřízeným aby podepsali slib věrnosti arcibiskupovi a odvolali své podpisy na svolání obrozené Katolické akce a tak je mobilisoval do boje proti lidově demokratickému zřízení a podporoval rozvratné akce chystané vysokou církevní hierarchií.“²²⁹ V žalobě je dále uvedeno, že všichni obvinění spáchali zločin velezrady podle § 1, odst. 1c a 2 zák. č. 231/48 Sb.

Soudní přelíčení se konalo s vyloučením veřejnosti a obžalovaným bylo dovoleno se hájit, jak chtěli, ale zároveň se jim doporučilo, že přiznání ulehčí trest.²³⁰ Pater Štverák této nabídky využil a odpovídal velmi neohroženě, takže několikrát vyvedl porotce i soudce z míry:

Předseda: „Cítíte se vinen?“

Štverák: „Necítím.“

Předseda: „Vinen se necítí. Jak to bylo s pastýřskými listy?“

Štverák: „Prohlašuji, že jsem byl zatčen 15. 6. 1949, kdy žádné pastýřské listiny nebyly.“²³¹

Předseda se zarazí, chvilku hledá ve spisech, pak udeří do stolu a přímo zařve:

„Jak jste to tedy mohl podepsat?“

Štverák: „Prohlašuji, že kdyby mi bývalo bylo dáno podepsat, že jsem opice, musel bych podepsat, že jsem opice. Kdybych byl mohl volit koncent. tábor z r. 1940 nebo českosl. vězení z r. 1950, volil jsem koncent. tábor.“

Předseda: „To se Vám tam asi dobře dařilo, co?“

Štverák: „Vrátil jsem se jako 50% invalida a byl jsem svědkem v Dachau a Norimberku. Dostal jsem pochvalu ministra vnitra.“

Snažil jsem se mluvit věcně a krátce. V soudní síni bylo ticho.“²³²

V zápisu pořízeném při soudním přelíčení je napsáno, že „nemohl se plně zapojiti a pokračovati, rozvíjeti (rozvratnou činnost vyšší církevní hierarchie - pozn. autorky) - dík

---

²²⁹ NA Praha, fond Státní prokuratura-Or I/IV 115/50.

²³⁰ Štverák, F.: My a smrt, druhá část, s. 110.

²³¹ Zde má nejspíš na mysli pastýřský list biskupů s názvem „Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky“, který byl pak čten ve všech kostelech v neděli 19. června 1949 na slavnost Božího těla. In: Vaško, V.: Dům na skále 1, s. 145-147.

²³² Štverák, F.: My a smrt, druhá část, s. 115.

zatčení“. Na konci zápisu je slovo „velezrada“ přeškrtnuto.²³³ Všichni byli uznáni vinnými v celém rozsahu žaloby a většina dostala mnohaleté tresty vězení (Pícha 20 let, Oppelt 25 let, Tyl 12 let, Kováč 11 let atd.). K opravě došlo právě jen u patera Štveráka, který byl podle § 2/3 zák. č. 231/48 Sb. za zločin sdružování proti státu odsouzen pouze na 20 měsíců, čímž mu byla pokryta doba vyšetřovací vazby, dále k 10 000 Kčs peněžního trestu a ke ztrátě občanských práv občanských na 3 roky. Ve zdůvodnění soud uvedl: „*Pokud jde o jeho účast na schůzkách tak zv. APÚ, bylo uvedeno v jeho administrativním protokole, že se zúčastnil jediné schůzky a to 18. 6. 1949, zatčen však byl, jak bezpečně znovu zjištěno, dne 15. 6. 1949. Nemohl se tedy uvedené schůzky zúčastniti. Pro celkem malý rozsah trestné činnosti a vzhledem k době spáchání trestného činu podřadil soud jeho činnost pod § 2/3 zák. č. 231/48 Sb.*“²³⁴

Trest mu skončil již 15. února 1951 a z vězení byl propuštěn 20. února 1951.²³⁵ Před tím však na poslední stránce svých vzpomínek uvádí, že ho navštívili dva muži a snažili se ho přemluvit ke spolupráci a nabízeli mu vysoké místo a postavení. Domníval se, že mohlo jít o jmenování nových kanovníků a kapitulního vikáře, k čemuž skutečně čtrnáct dní po této nabídce došlo.²³⁶ František Štverák je však velmi příkře odmítl. Snad i proto se nemohl vrátit domů. Uplatnili na něj § 57 zákona č. 231/48 Sb., který umožňoval držení odsouzeného v donucovací pracovně i po odpykání trestu, „*byl-li čin spáchán ze zjištěnosti, nebo je-li způsobem svého provedení nebo užitými prostředky zvlášť zavržitelný. Odsouzený se přikazuje do donucovací pracovny nejméně na 6 měsíců, nejdéle na 5 let.*“²³⁷

4. 5. Internace v klášteře

Pater Štverák byl předán nejprve do internačního klášteřa v Želivu a poté do přeškolovacího střediska v klášteře v Hájků u Kladna.²³⁸ František Štverák se k sepsání tohoto úseku svého života již nedostal, ale několik výrazných vzpomínek mu ve svých pamětech

²³³ NA Praha, fond Státní prokuratura-Or I/IV 115/50.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ NA Praha, fond Státní prokuratura-Or I/IV 115/50.

²³⁶ Štverák, F.: *My a smrt*, druhá část, s. 125.

²³⁷ Vaško, V.: *Neumlčená II*, s. 50-51.

²³⁸ V noci ze 13. na 14. dubna 1950 byly přepadeny mužské kláštery v Československu v rámci akce s krycím názvem Akce K – kláštery. Z premonstrátského klášteřa v Želivu byl zřízen internační tábor pro „obzvlášť nebezpečné“ řeholníky. Za celou dobu jeho existence do února 1956 jím prošlo přes pět set řeholníků i diecézních kněží. V internačním táboře, vedeném desetičlennou skupinou příslušníků StB, panoval přísný režim. Tábor střežilo pětadvacet příslušníků SNB, kteří se po dvou měsících střídali. Internovaní duchovní byli ubytováni po dvaceti až třiceti na jednom pokoji. Často probíhaly prohlídky osobních věcí, kdy se vyhledávala především náboženská literatura. Drobné prohřešky byly tvrdě trestány - např. snížením přídelů potravin, omezením spánku, pobytem v korekci. Kromě neděle tvrdě pracovali, mj. na státním statku. Viz Vlček, V.: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem*, s. 98-99.

věnoval kněz Pavel Zíbal, jeho spoluvězeň z obou internačních klášterů.²³⁹ Pater Štverák měl mezi spoluvězni přirozenou autoritu nejen vzhledem k svému pronásledování a utrpení v koncentračních táborech, ale i pro své zásadní a vyhraněné postoje, otevřený přístup k lidem i smysl pro humor. V internačním táboře v Želivu si např. u vedení stěžoval, že jim ostraha vykrádá balíčky z domova, a dosáhl tím zlepšení situace.

V bývalém františkánském klášteře v Hájku u Kladna v tamním přeškolovacím středisku už nebyly podmínky tak tvrdé jako v Želivu. Komunisté se snažili duchovním přednášet o zásadách socialismu a marx-leninismu. Není třeba připomínat, že se tyto pokusy zcela mýjely účinkem. Navíc při politických přednáškách docházelo ke komickým situacím a posluchači uváděli přednášející do úzkých, v tom samozřejmě vynikal František Štverák. Při jednom školení pochválil přednášejícímu právníkovi jeho výkon a zároveň mu položil jednoduchou otázku: „*Tak tedy bylo potěchou vás slyšet. Dovolte mi ale otázku: Když si u nás např. někdo po rozsudku odpyká trest, jde domů?*“ „*Nu ovšem!*“, ihned odpovídá JUDr. z Prahy. *A milý Franta se obrátí k nám ke všem: „Bratři potěch! Jdu domů!“ A obrátil se ke dveřím, otevřel je a vyšel.*“²⁴⁰ Vzápětí se sice vrátil, ale přidal k dobru svou zkušenost ze soudního procesu z Dachau. Není divu, že se přednášející cítil indisponován a s ostudou odešel.

V Hájku také František Štverák spolu s Pavlem Zíbalem založili malou kapelu, v níž hrál druhé housle, navzdory tomu, že mu scházel palec na pravé ruce.

Během této tří a půlleté internace ho postihly dva srdeční infarkty, přesto byl propuštěn na svobodu až v létě 1954.

---

²³⁹ Zíbal, Pavel: „Šéfe znáte Želiv....?“, Olomouc 1994.

²⁴⁰ Zíbal, P.: „Šéfe znáte Želiv....?“, s. 130.

5. Závěr

5. 1. Vzpomínky na strýce Fanouše²⁴¹

František Štverák se uchýlil k sestře Marii Brychtové a její rodině do Pokratic u Litoměřic (dnes již součást Litoměřic), kde bydleli i jejich rodiče. Jeho otec se návratu syna ještě dočkal, ale již na konci srpna 1954 zemřel. Pater Štverák ho zaopatřil svátostmi a sloužil za něj mši přímo v pokoji. Poté každou neděli chodil na hřbitov k jeho hrobu a cestou se modlil breviář. Stejně tak každé ráno ve svém pokoji sloužil mši a přitom nechtěl být nikým rušen. Jinak byl stále velmi společenský a veselý, ani přes mnohaleté pobyty ve vězeních nezatrpkl. Jeho neteř, která ho zažila jako malá holčička, na něho vzpomíná jako na oblíbeného strýčka, který nikdy nezkazil žádnou legraci. Chodívala s ním rybařit k Ohři (viz Příloha č. 4), ale jeho bohaté úlovky on sám ani nikdo u nich doma nejedl, takže je rozdávali po sousedech.

Občas ho přijeli navštívit známí kněží, s nimiž dlouho do noci rozprávěl a kteří pak u Brychtů přespávali. Stejně tak často hovořil se svým švagrem o politické situaci, vzpomínal na své věznění, ale nikdy v přítomnosti dětí.

Na začátku července 1956 odjel na léčení do lázní Poděbrady. Tam ho stihl třetí, velmi těžký srdeční infarkt a byl převezen do nemocnice v Městci Králové. Přestože byl jeho stav velmi vážný, začal se pomalu zlepšovat a on opět nabýval optimismu, jak psal 19. srpna v dopise své sestře a švagrovi. Následujícího dne 20. srpna 1956 však zemřel, ve věku pouhých 47 let (viz Příloha č. 5).²⁴² Podle svého přání byl pohřben v Kostelci nad Labem, kde v polovině třicátých let působil jako kaplan.

V roce 1968 podala rodina žádost o jeho rehabilitaci, která sice započala, ale její průběh byl přerušen změnou situací po 21. srpnu 1968. Soudně rehabilitován byl až 1. července 1991.

Jeho památku si po roce 1989 začali připomínat i obyvatelé míst, kde jako farář působil. V roce 1993 byla v Horních Počernicích jedna z nových ulic pojmenována Štverákova.²⁴³ V červnu 2002 pak byla po slavnostní bohoslužbě za oběti obou totalitních režimů v „jeho“ farním kostele sv. Ludmily v Horních Počernicích - Chvalech na jeho zdi odhalena pateru Františku Štverákovi pamětní deska.²⁴⁴

---

²⁴¹ Vzpomínání ing. Pavlína Thonátové na strýce patera Františka Štveráka. Zvukový záznam ze 7.5.2010, Ústí nad Labem. Archiv autorky.

²⁴² Parte Františka Štveráka. In: Soukromý archiv ing. Pavlína Thonátové.

²⁴³ Laštovka, Marek a kol.: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. 2. díl (O – Ž), Praha 1998, s. 250.

²⁴⁴ Archiv ČKA, fond. Martyrologium- František Štverák.

Svou bakalářskou prací jsem se pokusila přiblížit pozoruhodný životní příběh kněze Františka Štveráka. Bylo mu určeno, aby vrchovatou měrou zakusil nejhorší etapy dějin dvacátého století, a nakonec je zaplatil svým životem. Oba totalitní režimy dvacátého století, ač samy sebe chápaly jako protikladné, spojoval jeden ideologický a mocenský cíl – podřídit si člověka, donutit ho, aby se vzdal své individuality a změnil své přesvědčení. A pro dosažení tohoto cíle volily rovněž podobné násilné prostředky.

Je těžko uvěřitelné, čím vším musel pater Štverák projít, kolikrát se dotýkal smrti. V jeho povaze se snoubilo hned několik cenných vlastností, takže ho lze označit za prototyp člověka pro přežití ve výjimečných a extrémních podmínkách.

Byl to muž odolný, vytrvalý, praktický a schopný okamžitě zareagovat na nečekanou situaci, v níž se nebál riskovat. Život mu určitě ulehčoval humor a nadhled - svému příjmení dělal skutečně čest. Žil opravdově podle toho, čemu věřil a nehodlal ze svého přesvědčení a zásad za žádnou cenu slevit nebo je dokonce zradit. Naopak byl ochotný za ně bojovat, podstoupit utrpení a nehledět na nebezpečí. Jako knězi mu v nesnesitelně krutých podmínkách pomáhala přežít jeho hluboká víra v Boha, kterou zároveň svými postoji neustále hlásal: křesťanské a humanitní ideály navzdory prostředí totální degradace lidství a bezbřehého násilí.

Současně byl svým založením i voják, hrdý a nezlomný, který se tváří v tvář brutálnímu mučení a pošlapání lidské důstojnosti nenechal ponížít a zlomit. Štverákovy nekompromisní postoje určitě musely jeho okolí provokovat, když navíc očekával stejné jednání a nasazení i od ostatních.

Jak to dokládá nejen jeho životní příběh, ale i řada svědectví z obou totalitních režimů, mnoho kněží se chovalo velmi statečně a svým postojem dokazovali, že jsou nejen křesťané, ale také poctiví vlastenci, demokraté a občané.

6. Seznam literatury

- BALÍK, Stanislav - HANUŠ, Jiří: Katolická církev v Československu 1945–1989. Brno 2007
- GEBHART, Jan - KUKLÍK, Jan: Dramatické i všední dny protektorátu. Praha 1996
- HOFFMANN, Bedřich: A kdo vás zabije... Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech. III. vydání, Přerov 1946
- JANÁČEK, František - PEKÁREK, Bohumil: Historická zpráva o časopisu V boj (Rok 1939). Edice ilegálního časopisu, I. díl-1939, sv. 6. Historický ústav Čs. armády - Památník odboje. Praha 1992
- KAPLAN, Karel: Stát a církev v Československu v letech 1948-1953. Brno 1993
- KROUPA, Vlastislav a kolektiv: Český antifašismus a odboj. Slovníková příručka. Praha 1988
- LAŠTOVKA, Marek a kol.: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. 2. díl (O – Ž), Praha 1998
- TOMEŠ, Josef a kolektiv: Český biografický slovník XX. století. I. díl (A – J). Praha-Litomyšl 1999
- TOMEŠ, Josef a kolektiv: Český biografický slovník XX. století. II. díl (K – P). Praha-Litomyšl 1999
- UHLÍŘ, Jan: Obžalování z Norimberka, Historický obzor IX.-X. 1996
- VAŠKO, Václav: Dům na skále 1. Církev zkoušená (1945 - počátek 1950). Kostelní Vydří 2004
- VAŠKO, Václav: Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl II. Praha 1990
- VEBER, Václav: Osudové únorové dny 1948. Praha 2008
- VLČEK, Vojtěch: Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc 2004
- VODIČKOVÁ, Stanislava: Uzavírám vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinála Berana. Brno 2009
- ZÁMEČNÍK, Stanislav: To bylo Dachau. Praha-Litomyšl 2003
- ZÍBAL, Pavel: „Šéfe znáte Želiv.....?“. Olomouc 1994
- ZPRAVODAJ / NEWSLETTER. Vzdělávací a informační bulletin. Vydavatel Památník Terežín.

7. Archivní fondy

Archiv České křesťanské akademie

fond: Martyrologium katolické církve v českých zemích ve 20. století - Štverák František.

Národní archiv

fond: Státní prokuratura - Or I/IV 115/50

fond: ÚV SPB, Praha - členská evidence-dotazníky

fond: ÚV SPB, Praha - Karel Kašák pozůstalost

fond: ÚV SPB, Praha; inventární číslo: 1887 - J. Koutek-Spořilovský V boj (rukopisná studie, Soutěž ÚV SPB, 1973)

Soukromý archiv ing. Pavlína Thonátové

Vojenský ústřední archiv / Vojenský historický archiv

fond: Spisy 255

8. Přílohy

Příloha 1 – Maturant (1928)

Příloha 2 – Rodinné foto

SLIB

~~PODLE § 2, ODS. 1 DEKRETU STÁTNÍHO
PRESIDENTA ZE DNE 8. BŘEZNA 1940
Č. 83 SB.~~

Slibuji, že budu Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že budu zájmy Velkoněmecké říše k prospěchu Protektorátu Čechy a Morava podporovati, nařízení hlavy Protektorátu Čechy a Morava a jeho vlády plniti, zákony zachovávatí a své úřední povinnosti ^{kněžské a církve} svědomitě zastávati.

ve Chvalovicích, dne 17. IV. 1940.

(vlastnoruční podpis)

Chvalovicích
(bydliště)

Trnová poděpsaná nemohu

Příloha 4 – Cestou na ryby (léta 1954 – 1956 u sestry v Pokraticích)

Já jsem pastýř dobrý.
Dobrý pastýř dává život za ovce své.
Sv. Jan, 11

Hluboce zarmoucení, vírou křesťanskou však posílení, oznamujeme, že Pán pokynul a anděl smrti ztišil zesláblé srdce našeho drahého syna, svého věrného služebníka, veledůstojného pána

FRANTIŠKA ŠTVERÁKA,

arcibiskupského vikáře a notáře.

Jeho zlaté kněžské srdce, které své ovečky tolik milovalo a za ně trpělo, dotlouklo v pondělí dne 20. srpna 1956 v nemocnici v Městci Králové.

Zemřel ve věku 47 let, zaopatřen svatými svátostmi.

Zádušní mše svatá a pohřební obřady budou v pátek dne 24. srpna 1956 o 10. hodině dopolední v děkanském kostele sv. Víta v Kostelci n. Lab. Tělesná schránka drahého zesnulého bude uložena do hrobu na hřbitově v Kostelci n. L. k věčnému odpočinutí do slavného dne Vzkříšení.

Duši tohoto věrného kněze, do poslední chvíle obětavého pro službu Boží, doporučujeme milosrdenství Božímu a modlitbám věřících.

V POKRATICÍCH čp. 244 p. Litoměřice, 20. srpna 1956.

Iménem rodiny:
PAVLÍNA ŠTVERÁKOVÁ, matka.